

STUDIMET PASDIPLOMIKE – CIKLI I DYTË

TEZA:

Kontrolli i Jashtem i Administrates publike me theks të veçantë
në Republikën e Kosovës

KANDIDATI:
Milot Krasniqi

MENTOR:
Prof. Dr. Zemri Elezi

Shkup, Korrik, 2020

Kjo faqe është lënë qëllimisht e zbrazët

Përgatitur nga: BA. Milot Krasniqi

Për mbrojtjen e shkallës Master

Departamenti: Administrimi Publik

Tema: Kontrolli i Jashtëm i Administratës publike me theks të veçantë në Republikën e Kosovës

Mentori: Prof.dr. Zemir Elezi

Mbrohet më, dt. __. __. ____.

Pranë komisionit:

1. _____ (Kryetar)

2. _____ (Anëtar)

3. _____ (Anëtar)

Shkup, 2020

PËRMBAJTJA

Deklarata e autorsisë.....	6
Falenderimi.....	7
Abstrakti.....	8
Abstract.....	9
Hyrje.....	10
1. Lënda e hulumtimit.....	12
1.1. Qëllimet e hulumtimit.....	13
1.2. Hipotezat.....	13
1.3. Metodologjia e hulumtimit.....	14
1.4. Rëndësia e punimit.....	15

Kapitulli I

Kuptimi i Administrates Publike, Kontrolli i jashtëm i Administrates dhe llojet e kontrollit

2. Kuptimi dhe roli i administrates publike.....	16
2.1. Organet kryesore të administrates publike në Republikën e Kosovës.....	18
2.2. Nocioni i kontrollit të jashtëm të administrates publike.....	21
2.3. Llojet e kontrollit të administrates.....	24

Kapitulli II

Roli i Parlamentit në ushtrimin e kontrollit të jashtëm të Administrates Publike

3. Kompetencat Kushtetuese të Parlamentit.....	26
3.1. Roli i Parlamentit në mbikëqyrjen e Administrates Publike.....	29
3.2. Pyetjet dhe Interpelanca Parlamentare.....	30
3.3. Komisionet Hetimore Parlamentare.....	34

Kapitulli III

Kontrolli i Administrates Publike nga Gjykata

4. Rëndësia e kontrollit gjyqësor ndaj administrates publike.....	37
4.1. Kontrolli gjyqësor nga gjykatat e rregullta.....	38
4.2. Kontrolli gjyqësor nga gjykata Kushtetuese.....	41

Kapitulli IV

Kontrolli i Administrates Publike nga Avokati i Popullit (Ombudsperson)

5.	Rëndësia e institucionit të Avokatit të Popullit.....	44
5.1	Aspekti kushtetues i avokatit te popullit.....	47
5.2.	Ankesat individuale të Avokati i Popullit.....	48
5.3.	Avokati i Popullit dhe Administrata Publike.....	51
Hulumtimi i projektit.....		52
Rekomadimi.....		59
Përfundimi.....		60
Literatura.....		63
Shtojca.....		65

Deklarata e autorësisë

Unë konfirmoj që:

- Puna ime finale është kryesisht rezultat i punës sime hulumtuese
- Puna është korrigjuar në pajtim me komentet e mentorit dhe anëtarëve të komisionit
- Unë jam kujdesur që publikimet dhe mendimet e autorëve të tjerë të cilat janë të cituara dhe deklaruara në këtë temë janë cituar në pajtim me rregulloren për punimin e diplomës.
- Unë jam në dijeni që plagjiarizmi – prezantimi i një pjese të punës së të tjerëve qoftë në formë të citimit të plotë apo parafrazimit apo në formë grafike e cila përmban mendimet e autorëve të tjerë por nuk është e vendosur nën citat atëhëre kjo është e dënueshme me Ligjin për Mbrojtjen e të Drejtave të Autorit të Republikës së Kosovës.

Milot Krasniqi

Falenderimi

Ishin vite të mrekullueshme, nuk ishte e lehtë rruga drejt përfundimit të fakulteti juridik, këto vite kalohen me lehtësi me ndihmën, përkrahjen, mbështetjen e personave të cilët më rrethojnë dhe jam më fatë që jam pjesë e jetës së tyre.

Familja ime, prindër të dashur që gjithmonë jeni munduar të më udhëzoni drejt rrugës së drejtë, ju falënderoj pafundësisht për çdo gjë. Keni bërë të jem e bekuar për besimin, përkrahjen dhe edukimin që më keni ofruar në çdo hap të jetës. Shoqëri e çmueshme, jam më fat që ju kam në jetën time. Ju falënderoj për çdo ditë të bukur në angazhimin tonë për gjithë këto vite që ju njoh. Gjithsesi falënderoj Prof.Dr. Zemri Elezi që gjithmonë ka qëndruar bashkë dhe përkrahë neve studentëve, për ndihmën dhe këshillat në lidhje me profesionin tonë dhe jetën profesionale, gjithashtu falënderoj edhe gjithë profesorët bashkëpunues, të rregullt dhe përkushtues që ky universitet ka. I përgatitur për të diplomuar por që nuk do të mbaron këtu, thjeshtë ky ishte një kapitull mjaft i rëndësishëm për mua, që po përmbyllet suksesshëm.

Abstrakti

Ky punim ka si qëllim shqyrtimin ***“Kontrolli i Jashtëm i Administratës publike me theks të veçantë në Republikën e Kosovës”***, në këtë punim do ti shpalosim të gjitha koncepte e ndryshme të administratës publike e cila vepron në teritorin e Kosovës.

Për sa i përket metodologjisë së përdorur për realizimin e punimit mund të theksoj që konceptimi i këtij studimi është bërë duke hulumtuar dhe referuar libra të ndryshëm bashkëkohorë, materiale nga interneti të marra nga adresa zyrtare, revista, artikuj, etj.

Nga zhvillimi i punimit del në pah teza që kjo organizatë ndërkombëtare ka ndikuar në procesin e zhvillimit dhe demokratizimit të vendeve anëtare nëpërmjet kontributit ekonomik, politik dhe asistencës së tyre pothuajse në çdo fushë.

Parlamenti si organ shtetëror është bartës i funksioneve më të rëndësishme shtetërore dhe politike të një shteti. Një ndër funksionet më shumë rëndësi të cilin e ushtron parlamenti perveq funksionit legjislativ dhe aty zgjedhor, është edhe ai kontrollues (mbikëqyrës) i ekzekutivit respektivisht qeverisë. Këtë funksion e ushtrojnë vetëm parlamentet e shteteve më sistem të qeverisjes parlamentare, për faktin se në këto shteteqeveria është organ ekzekutiv i zgjedhur nga parlamenti dhe po ashtu e njëjta edhe mund të shkarkohet nga parlamenti. Kuvendi i Republikës së Kosovës është institucioni i vetëm i cili zgjedhet drejtpërdrejtë nga qytetarët. Zgjedhja e Qeverisë dhe Presidentit, miratimit i ligjeve dhe emërimet e udhëheqësve të institucioneve të pavarura janë disa nga përgjegjësitë kushtetuese të Kuvendit. Njëkohësisht, Kuvendi gëzon kompetenca të gjera edhe në mbikëqyrjen e funksionimit efikas të këtyre institucioneve si dhe mbikëqyrjen e zbatimit të ligjeve. Mungesa e mbikëqyrjes efikase parlamentare, veçanërisht në vendet në tranzicion, shpesh konsiderohet si një nga arsytet.

Parlamentet disponojnë një mori të gjërë mjetesh për të kryer funksionin e tyre të kontrollit. Mjetet më të përhapura janë: pyetjet për ministrat (me shkrim ose me gojë), interpelancat dhe mocionet e mosbesimit. Të tjera mjete përfshijnë mekanizmat e kontrollit buxhetor, shkarkimin dhe krijimin e komisioneve ad-hoc të hetimit. Këto mjete, parlamenti i ka në dispozicion në mënyrë të vazhdueshme dhe mund ti shfrytëzoj gjatë tërë kohëzgjatjes së mandatit të tij.

Fjalët kyçe: parlament, parlamentar, kontroll, mbikëqyrës, qeveri, ekzekutiv.

Abstract

The purpose of this paper is to review "Foreign Control of Public Administration with special emphasis on the Republic of Kosovo", in this paper we will reveal all the different concepts of public administration which operates in the territory of Kosovo.

Regarding the methodology used for the realization of the work, I can emphasize that the conception of this study was done by researching and referring to various contemporary books, materials from the Internet obtained from official addresses, magazines, articles, etc.

The development of the paper highlights the thesis that this international organization has influenced the process of development and democratization of member states through economic, political contribution and their assistance in almost every field.

Parliament as a state body is the bearer of the most important state and political functions of a state. One of the most important functions exercised by the parliament, apart from the legislative and electoral function, is also the controller (supervisor) of the executive, respectively the government. This function is exercised only by the parliaments of the states with a system of parliamentary government, due to the fact that in these states the government is an executive body elected by the parliament and also the same can be dismissed by the parliament. The Assembly of the Republic of Kosovo is the only institution that is directly elected by the citizens. The election of the Government and the President, the adoption of laws and the appointment of leaders of independent institutions are some of the constitutional responsibilities of the Assembly. At the same time, the Assembly enjoys broad competencies in overseeing the efficient functioning of these institutions and overseeing the implementation of laws. Lack of efficient parliamentary oversight, especially in transition countries, is often considered one of the reasons.

Parliaments have a wide range of tools to carry out their control function. The most common tools are: questions for ministers (in writing or orally), interpellations and motions of distrust. Other tools include budget control mechanisms, dismissal and the establishment of ad-hoc commissions of inquiry. The Parliament has these funds at its disposal on an ongoing basis and can use them for the entire duration of its term.

Keywords: parliament, parliamentary, control, oversight, government, executive.

Hyrje

Një ndër karakteristikat themelore të sistemit parlamentar paraqet të drejtën e parlamentit të ushtrojë kontroll të vazhdueshëm mbi Qeverinë, të shtrojë pyetje, interpelancë, të formojë komisione të përhershme për përcjelljen e veprimtarisë së Qeverisë, të formojë komisione anketuese për të provuar përgjegjësinë e ministrave dhe të ngjashme. Ky quhet kontroll parlamentar, me që e ushtron parlamenti dhe atë me forma plenare me komisionet e tij dhe kjo shpesh sjell deri te përgjegjësia para parlamentit. Efekti i tij nuk mbaron me aktin e përgjegjësisë, por ajo ka efekt parandalues, për shkak se stimulon subjektet mbi të cilat ushtrohet kontrolli që me kujdes dhe në mënyrë të ndërgjegjshme t'i kryejnë detyrat që dalin nga puna e tyre. Kontrolli parlamentar ka të bëjë edhe me ligjshmërinë dhe me rregullsinë e veprimtarisë.

Fjala kontroll ka më shumë kuptime. Por kur përdoret nga aspekti i të drejtës kushtetuese dhe parlamentare, kontrolli ngërthen disa elemente dhe atë:

- ☐ elementin informues – evidentohet gjendja faktike;
 - ☐ elementin vlerësues – vlerësohen rezultatet nga aktiviteti i subjektit që i nënshtrohet kontrollit parlamentar;
 - ☐ ndërmarrjen e masave adekuate – sanksioneve varësisht nga gjendja e konstatuar.
- Kontrolli është i lidhur ngushtë me përgjegjësinë. Kur do të konstatohen parregullësi në punën e subjekteve që i nënshtrohen kontrollit parlamentar, kjo paraqet shkas për ngritjen e çështjes së përgjegjësisë politike.

Funksionet kryesore të kontrollit parlamentar janë: - Të zbulojë dhe të parandalojë abuzimet, sjelljet arbitrare ose jo ligjore dhe antikushtetuese të qeverisë dhe të organizmave publikë. Mbrojtja e të drejtave dhe lirive të qytetarëve është në qendër të këtij funksioni. - T'i kërkojë qeverisë llogari për mënyrën sesi ajo përdor fondet publike, me qëllim përmirësimin e efikasitetit të shpenzimeve publike dhe mos lejit të abuzimeve financiare në veprimtarinë e administratës. - Të mbikëqyrë zbatimin me efektivitet të politikave të programuara nga qeveria. - Të bëjë transparencën e veprimtarisë së qeverisë dhe të forcojë besimin e qytetarëve kundrejt shtetit ligjor. Pas përfundimit të luftës në Kosovë në qershor të vitit 1999, dhe me futjen e organizatave ndërkombëtare, Kosova është administruar nga organizata e OKB-së, e quajtur UNMIK.

UNMIK-u ka qenë përgjegjëse për organizimin e administratës publike dhe Policis (UNMIK Police) etj. Organizata e Kombëve të bashkuara (OKB), kishte krijuar një forcë policore ndërkombëtare e cila ishte përgjegjëse për sigurinë e qytetarëve brenda territorit të Kosovës, dhe pas një kohe të shkurtër punonte në drejtim të formimit të strukturave lokale të sigurisë, formimin e SHPK-së (Shërbimit e Policisor të Kosovës). Kjo u arrit në bashkëpunim me organizatat tjera

ndërkombëtare që vepronin në Kosovë si OSBE (Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë) e cila në Kosovë njihej si OMIK (OSCE Mission in Kosovo). Fillimisht rekrutët e rinj trajnoheshin në një shkollë policore e formuar nga OSBE-ja dhe aty kalonin disa javë trajnime, pas kësaj fillonin të vepronin në teren në bashkëpunim me kolegët e tyre ndërkombëtar ku kishin mundësi të fitonin edhe përvojën në teren. Gradualisht me rritjen e kësaj force policore zvogëlohej edhe numri i policëve ndërkombëtar.¹ Në strukturat ndërkombëtare të policisë vepronin edhe shërbime inteligjente nga vende të ndryshme pasi që kjo forcë ishte multi-kombëtare. Në këtë periudhë kohore në vend vepronin struktura ilegale të shërbimeve inteligjente nga radhët e partive politike si LDK e cila quhej IHSOP dhe PDK-ja Parti politike e formuar nga krahu i luftës e udhëhequr nga Kryetari i saj Hashim Thaqi (aktualisht kryeministër i Kosovës) njëkohësisht edhe Kryeministër i qeverisë së përkohshme të Kosovës në atë kohë e cila kishte në strukturat e saja partiake SHIK-un (Shërbimin informativ të Kosovës) me në krye Kadri Veselin, e cila vepronte në tërë territorin e Republikës së Kosovës edhe pas përfundimit të luftës.² Dyshohet se këto shërbime posedonte edhe partia politike e tretë AAK (Aleanca për Ardhmërin e Kosovës) e cila u formua në vitin 2000 me krytarë Ramush Haradinaj (aktualisht ndodhet në gjyqin ndërkombëtar të Hagës) por jo me kapacitete dhe teknikë që posedonin partitë e lartcekura. (Ilić & Lulzim, 2006) Këto shërbime kontrolloheshin nga kjo parti politike dhe krerët e saj ku aktiviteti i tyre mbetet enigmë edhe sot e kësaj dite.

Pas disa takimeve të realizuara dhe dështimit të këtyre bisedimeve në Vjenë ndërmjet palës Shqiptare dhe asaj Serbe. Parlamenti i Kosovës u detyrua që të shpall pamvarësin më 17 Shkurt, 2008 me bazë propozim-dokumentin e e përpiluar nga presidenti Ahtisari i cili ishte ndërmjetësuesi kryesor dhe udhëheqës i këtyre bisedimeve në Vjenë. Pas shpalljes së pamvarësisë SHPK-ja u shëndrrua në PK (Policia e Kosovës), si dhe TMK-ja u shua pas një viti në pajtim me nenin 9 të dokumentit të Ahtisarit dhe filloi regrutimi i pjestarëve të një force të re e cila quhet FSK (Forca e Sigurisë së Kosovës) ku një pjesë e madhe kaloi nga TMK-ja në FSK, por njëkohësisht u regrutuan edhe pjestarë të rinj. Dhe një pjesë e ish-pjestarëve të TMK-së mbeten jashtë saj dhe u pensionuan. Ky dokument parasheh edhe formimin e shërbimit inteligjent të Rrepublicës së Kosovës që tanimë quhet AKI (Agjencioni i Intelgjencës së Kosovës) në nenin 4, ku thuhet se ky shërbim duhet të jetë “profesional, apolitik, shumetnik dhe nën mbikqyrjen e Parlamentit dhe administratës civile” AHTISARI PLAN.³

¹ UNMIK – United Nations Mission in Kosovo (Misioni i Kombeve të Bashkuara në Kosovë) Organizata e Kombeve të Bashkuara ka administruar me Kosovën deri në vitin 2008, ku vazhdon aktivitetin e saj simbolik kryesisht në veri të vendit.

² OMIK – Kryesisht është angazhuar në krijimin e Policisë së Kosovës si dhe në organizimin e zgjedhjeve. “Misioni i OSBE-së ishte faktori kryesorë që vërtetoi masakrat e bëra nga forcat Serbe gjatë luftës në Kosovë”.

³ Dokumenti i ashtuquajtur “Plani i Ahtisarit”, ishte bazë për shpalljen e pamvarësisë ku në të ishte paraparë organizimi i shtetësisë së Kosovës, dhe shërbeu poashtu edhe për përpilimin e kushtetutës së Kosovës e cila u

Në këtë plan parashihet edhe misione të reja ndërkombëtare nga shtetet Evropiane EULEX⁴ dhe ICO.⁵

1. Lënda e hulumtimit

Hulumtimi i propozuar, ka për qëllim që të analizojë rëndësinë dhe rolin e kontrollit të jashtëm të administratës, me theks të veçantë në Republikën e Kosovës.

Hulumtimi do të përmbajë rëndësinë dhe kuptimin e administratës publike dhe përcaktim ligjor dhe kushtetues të organeve të administratës publike në Republikën e Kosovës. Do të analizohet rëndësia dhe mënyrat se si ushtrohet kontrolli i jashtëm mbi organet e administratës, nga kush ushtrohet një kontroll i tillë dhe efekti i tij në përmirësimin e performancës së administratës publike.

Punimi gjithashtu do të përmbajë dhe analizojë rolin e Parlamentit, si institucioni më i lartë kushtetues dhe politik, në ushtrimin e kontrollit të jashtëm të administratës shtetërore. Do të analizohen mekanizmat kushtetues dhe ligjor nëpërmjet të cilave ushtrohet ky kontroll. Do të trajtohen kompetencat e parlamentit të përcaktuara me Kushtetutë dhe mekanizmat e tjerë, siç janë: Pyetjet e Deputetëve, Interpelanca Parlamentare dhe krijimi i komisioneve hetuese parlamentare, të cilat luajnë një rol të rëndësishëm në kontrollin e administratës

Punimi do të analizojë edhe rolin e sistemit të drejtësisë në ushtrimin e kontrollit gjyqësor të administratës. Do të analizohen kompetencat e gjykatave në këtë aspekt, jo vetëm të gjykatave të rregullta por edhe të Gjykatës Kushtetuese, e cila nëpërmjet vendimeve të saj të rëndësishme, mund të kontrollojë administratën publike, nëse vendimet e saj janë në përputhje të plotë me ligjet dhe kushtetutën e vendit, duke i respektuar në plotëni të drejtat dhe liritë themelore të njeriut.

Së fundi, punimi do të përmbajë edhe analizmin e institucionit të pavarur kushtetues, atë të Avokatit të Popullit. Do të analizohen aspektet kushtetuese dhe ligjore të organizimit dhe autorizimeve ligjore që i ka Avokati i Popullit. Do të trajtohen ankesat individuale të qytetarëve përkitazi me vendimet e organeve të administratës publike, në realizimin e të drejtave dhe lirive themelore të tyre.

Të gjitha këto aspekte të mësipërme, përbëjnë lëndën kryesore të hulumtimit, e cila trajton në mënyrë të përgjithësuar gjithë materien e hulumtimit të propozuar.

votuar në Qershor të vitit 2008.

⁴ EULEX – është misioni më i madhë ndërkombëtar nga vendet Evropiane në botë, ky mision e ka për detyrë mbikqyrjen dhe keshillimin e Institucioneve Kosovare për implementimin e ligjit dhe drejtësisë në Kosovë.

⁵ICO – (International Civilian Office), është zyra civile ndërkombëtare e cila monitoron dhe këshillon punën e qeverisë.

1.1. Qëllimet e hulumtimit

Bazuar në praktikën shkencore të hulumtimeve të bazuara mbi kërkesën për ekzistimin e tyre, dhe qëllimin e arritjes në përfundime shkencore të argumentuara dhe bazuar në fakte me qëllim të kontribuimit në arritjen e rezultateve të dobishme për shoqërinë, edhe ky hulumtim ka qëllimet e tij:

- Identifikimi i dobësive në sistemin e kontrollit të jashtëm të administratës publike,
- Zbatimi i modeleve shkencore të bazuara në teknikat hulumtuese të intervistimit, anketimit si dhe intervistimin e fokus grupeve,
- Kryqëzimin e metodave kualitative dhe kuantitative me qëllim të identifikimit të problemeve në institucionet e kontrollit të jashtëm të administratës publike,
- Të shërbej si material referent i hulumtimit për studiuesit e fushës së administrimit publik,
- Identifikimin e rrugëve për reformimin e sistemit të kontrollit të jashtëm të administratës publike,
- Nxjerrja e rekomandimeve për përmirësimin e performancës si dhe rritjen e efikasitetit të administratës publike.

1.2. Hipotezat

Njëri nga instrumentet më të rëndësishme përshkruese të punimit të tezës së magjistraturës është edhe Hipoteza e Hulumtimit që do ta trajtojmë ndaras në vazhdim.

Hipoteza kryesore:

- Roli i kontrollit të jashtëm të administratës publike në mirë funksionimin dhe efikasitetin e administratës publike.

Hipoteza të veçanta:

- Roli i Kuvendit të Republikës së Kosovës në krijimin e infrastrukturës ligjore të funksionimit të administratës publike;
- Rritja e efikasitetit të punës së gjykatave në zgjidhjen e kontesteve administrative gjyqësore;
- Mbrojtja e të drejtave të qytetarëve dhe roli i Avokatit të Popullit lidhur me administratën publike;
- Roli i monitorimit ndërkombëtar në rritjen e performancës së institucioneve të kontrollit shtetëror.

1.3. Metodologjia e hulumtimit

Përgatitja e kësaj teze të magjistraturës kërkon shfrytëzimin e metodave dhe teknikave të ndryshme shkencore hulumtuese. Metoda të rëndësishme që do të perdoren janë: metoda historike – përshkruese , krahasimore, statistikore dhe analiza. Si burime të të dhënave planifikoj të shfrytëzoj literaturë të publikuara nga autorë të ndryshëm , Kushtetutën e Republikës së Kosovës, komentarin e saj, Ligjin për Procedurën e Përgjithshme Administrative si dhe ligje te tjera që janë relevante me temën time.

Metodë apo teknikë tjetër që do të përdoret është intervista dhe anketa. Planifikoj të intervistojë ekspert të çështjeve juridike – administrative, nga fusha e të drejtës administrative, gjithashtu planifikoj të intervistoj zyrtarë të cilët lidhen me temën time. Kurse në anketë planifikoj të përfshihen zyrtarë nga Parlamenti, Gjykatat si dhe zyra e Avokatit të Popullit. Gjatë grumbullimit të të dhënave nga këto metoda , teknika dhe burime shkencore do të nxirren konkluzione të veçanta rreth kësaj çështjen dhe mundësinë e rritjes e efikasitetit të punës së administratës publike përmes kontrollit të jashtëm.

1.4. Rëndësia e punimit

Kjo temë është aktuale e cila mbulon një pjesë të hapesires së pa studiuar lidhur me funksionimin e kontrollit të jashtëm. Rëndësia e këtij punimi qendron se ka të bëjë me faktin se kontribuon në rritjen e efikasitetit të punës së administrates publike nëpërmjet kontrollit rigoroz të institucioneve të kontrollit të jashtëm të administrates publike me theks të veçantë në Republikën e Kosovës. Një aspekt i rëndësishëm i këtij punimi është zbatimi i metodave shkencore duke u bazuar në përvojat e mira të vendeve të zhvilluara. Përfituesit e rezultateve të këtij punimi janë profesionistët e fushës së administrimit publik si dhe institucionet të cilat merren me kontrollin e jashtëm të administrates publike (Parlamenti, Gjykatat, Avokati i Popullit).

Rëndësia e kësaj teze do të mund të elaborohet duke u ndarë në dy pjesë: pjesa teorike dhe praktike.

Rëndësia teorike e tezës:

Teza do të përmbajë një përmbledhje teorike të praktikave të kontrollit të jashtëm të administrates në Ballkanin Perëndimor me theks të veçantë në rastin e Republikës së Kosovës.

Rëndësia praktike e tezës:

Fillimisht kjo tezë do t'u shërbejë si studim i ri për të përmbushur zbrazëtirën në studimin e ndikimit të kontrollit të jashtëm në performancën dhe efikasitetin e administrates publike. Kjo teze ka për qëllim që t'u ofroj politikebërësve shtigje apo rrugë të cilat i ndihmojnë këto institucione që e bëjnë kontrollin e jashtëm me ekspertizën e nevojshme shkencore.

Kuptimi i Administrates Publike, Kontrolli i jashtëm i Administrates dhe llojet e kontrollit

2. Kuptimi dhe roli i administrates publike

Administrata paraqet një dukuri pa të cilën nuk mund të paramendohet veprimtaria e shetit të organizuar juridik. Njëra nga çështjet më delikate në funksionimin e administrates shtetërore, pa mëdyshje është çështja e kontrollit të punës së administrates dhe përgjegjësia e saj. Kontrolli I punës së të punës së administrates shtetërore sin ë çdo shoqëri bashkëhore edhe në Kosovë është çështje aktuale.⁶

Intecë e shoqërisë është që të ketë administrate sa më të organizuar, me funksionale, më racionale, më efikase profesionalisht më të aftë dhe shoqërisht me përgjegjësi. Prandaj, administrate duhet të përshtatet me rrethanat e zhvillimit të shoqërisë.⁷Së këndejmi, është kërkesë zgjerimi i njohurive mbi administratën.Çdo system juridik parashikon mekanizma mbrojtës procedural dhe mjetet e kontrollit juridik kontrollit të brendshëm administrative, por edhe atij gjyqësor, kontrollit parlamentar, si dhe formave tjera speciale të kontrollit të ligjshmërisë dhe oportunitetit të punës së administrates shtetërore.⁸

Normalisht, një administratë e përkohshme është përgjegjëse ndaj organit që e ka emëruar atë. Sipas kësaj, meqenëse UNMIK-u kishte marrë mandatin nga Këshilli i Sigurimit i OKB-së, ai duhej t'i jepte përgjegjësi këtij këshilli. Megjithatë, përkundër pushtetit më të lartë që UNMIK-u kishte në Kosovë, ishte e paqartë se kujt i jepte llogari ai: 'Këshillit të Sigurimit të OKB-së, Departamentit të OKB-së për Operacione Paqeruajtëse, Departamentit të OKB-së për Çështje Politike, Grupit të Kontaktit, Komisionin European?' (Andy Bearpark cituar tek Whit and Mason 2006:193) të gjitha këta trupa i jepnin rekomandime, shpeshherë kundërthënëse, misionit. (King and Mason 2006) Në Kosovë ombudspersoni ka luajtur një rol që mbante të përgjegjshëm zyrtarë ndërkombëtarë, ndonëse ky rol ishte i kufizuar në ruajtjen e të drejtave të njeriut dhe lirive të individit dhe personave juridikë brenda territorit.⁹ Sidoqoftë me rastin e kalimit të Institucionit të

⁶ K.Kryeziu "E drejta administrative", Prizren 2019, f.195

⁷ Shih referenc 6

⁸ Shih referenc 6

⁹ https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31120834/TRENDTI_GLOBAL_2.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DDIPLOMACIA-DISIPLINE_E_MEVETESISHME.pdf&X-Amz-Algorithm çasja e fundit më datën 28.05.2020 në ora 15:31.

Ombudspersonit nga administrimi ndërkombëtar tek ai vendës, Ombudspersoni nuk ka mandat të hetojë ankesa kundër organeve administrative ndërkombëtare në Kosovë. (Rregullore e UNMIK-ut NR.2006/06 mbi Institucionin e Avokatit të Popullit në Kosovë).

Përpyjekjet për të definuar rolet përkatëse të PCN-së dhe autoriteteve vendase prodhuan një sistem kompleks të rregul- limit të pushtetit në Kosovë (shih Fig.1). Sidoqoftë, mekanizmat për të kontrol- luar pushtetin e ushtruar nga PCN-ja janë shumë më të kufizuar se mekaniz- mat për të kontrolluar pushtetin e auto- riteteve vendëse të Kosovës.

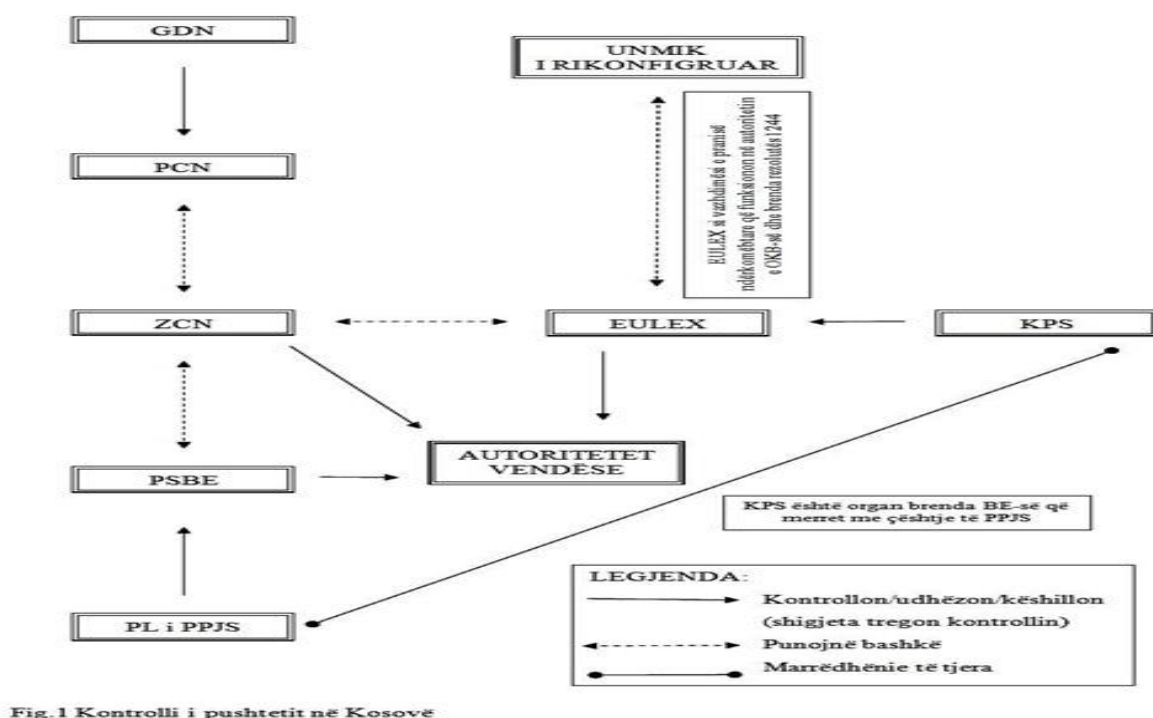

Fig.1 Kontrolli i pushtetit në Kosovë

Fig.1. Kontrolli i pushteti në Kosovë¹⁰

Pavarësisht nga mekanizmat modestë për të kontrolluar dhe frenuar ushtri- min e pushtetit të PCN, ky nuk është tërësisht i pakontrolluar. Ai ka pra- nuar disa aktorë ndërkombëtarë të marrin pjesë në marrjen e disa vendi- meve të tij. PCN punon së bashku me ZCN dhe i jep llogari GDN i cili e ka emëruar atë. Administrata ndërkombëtare jep llogari vetëm në nivel ndërkombëtar, ku ajo dhe elementet përbërëse të saj mund t'iu nënshtrohen kontrolleve të bre-ndshme (përgjegjësia horizontale¹⁵) apo hetimeve të sekretariatit apo vendeve anëtare të organizatave ndërkombëtare.

¹⁰ <https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31120834/TRENDTI GLOBAL 2.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DDIPLOMACIA-DISIPLINE E MEVETESISHME.pdf&X-Amz-Algorithm> çasja e fundit më datën 28.05.2020 në ora 15:31.

2.1. Organet kryesore të administrates publike në Republikën e Kosovës

Karakteristikë qenësore e shtetit është ushtrimi i pushtetit shtetëror. Pushtetin shtetëror e ushtron aparati shtetëror. Me aparat shtetëror nënkuptohen organet shtetërore. Ushtrimi i pushtetit tregon mundësinë e organeve shtetërore për të përcaktuar sjelljen dhe aktivitetin e subjekteve tjera si dhe mundësia e aplikimit të saksioneve ndaj personave fizik dhe juridik në raste se këto subjekte shkelin normat e sjelljes të normuara nga shteti. Në çdo shtet ekzitojnë lloje të ndryshme organesh shtetërore të cilat ushtrojnë veprimtaritë e veçanta shtetërore. Organet shtetërore paraqesin instrumentet nëpërmjet të cilave shteti vepron- ushtron pushtetin shtetëror. Që shteti të mund të ushtroj pushtetin administrative është më se i nevojshëm instrumenti i administrates shtetërore përbëjnë atë pjesë të aparatit shtetëror e cila është e ngarkuar me veprimtarinë administrative, si njëri nga veprimtaritë e përgjithshme që ushtron shteti¹¹.

Organet e administrates shtetërore ushtrojnë punë:

- ❖ Autoritative dhe
- ❖ Joautoritative.

Fjala **organ** ka prejardhje nga greqishtja e vjetër “organon” dhe tregon mjetin dhe instrumentin (veglën) për kryerjen e ndonjë funksioni (veprimi). Fjala “organ” mund të kuptohet në dy kuptime themelore: **në kuptimin subjektiv dhe në kuptimin objektiv**.¹²

Organet e administratës shtetërore janë të detyruara që qytetareve të sigurojnë, realizim të drejte dhe efikas të të drejtave dhe lirive kushtetuese dhe të sigurojnë, realizim të drejte dhe efikas të të drejtave dhe intereseve të vertetuara me ligj, të gjithë pjesëmarrësve në procedurë administrative. Ato, gjithashtu, janë të detyruara të punojnë në mënyrë transparente, përkatesisht, të informojnë publikun për veprimtarinë e tyre në pajtim me Kushtetutën dhe ligjin, përveç; kur informacionet e veprimtarisë së tyre kanë të bëjnë me sigurinë kombëtare, sekret shtetëror ose të dhëna personale të qytetareve të cilat janë të mbrojtura me ligj të veçantë. Me organet e administrates shtetërore në fushën, të mbrojtjes dhe të policisë, udhëheqin personat civilë të cilët në mënyrë direkte, për shkak të zgjidhjes në ato funksione, kanë qenë personat civilë më së paku tre vjet.

¹¹ K. Kryeziu “e drejta administrative”, Prizren 2019, f.59

¹² Shih referencë 11

PËR ADMINISTRATËN SHETËTËRORE TË REPUBLIKËS SË KOSOVËS

Kuvendi i Republikës së Kosovës;

Në mbështetje të nenit 65 (1) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës,

Miraton:

LIGJ PËR ADMINISTRATËN SHETËTËRORE TË REPUBLIKËS SË KOSOVËS

DISPOZITAT E PËRGJITHSHME

Neni 1

Qëllimi i Ligjit

1. Qëllimi i këtij ligji është përcaktimi i kornizës ligjore për organizimin, bashkëpunimin dhe menaxhimin e organeve të cilat ushtrojnë kompetenca ekzekutive.

Neni 2

Përkufizimet

1. Shprehjet e përdorura në këtë ligj kanë këtë kuptimë:

1.1. Autoritetet e larta të administratës shtetërore - Qeverinë si tërësi, Kryeministrin, Zëvendës Kryeministrin dhe ministrat.

1.2. Organet e larta të administratës shtetërore - Zyra e Kryeministrit dhe Ministritë janë organet e larta të administratës shtetërore përmes të cilave Autoritetet e Larta të Administratës Shtetërore ushtrojnë kompetencat e tyre qeveritare dhe administrative.

1.3. Organet qendrore të administratës shtetërore - organet vartëse të administratës shtetërore të cilat kryejnë funksione joministore ose funksione të tjera administrative.

1.4. Organet lokale të administratës shtetërore - organet komunale të administratës shtetërore.

1.5. Organet e pavarura të administratës shtetërore - personat juridikë që ushtrojnë veprimtari shtetërore administrative për të cilën kërkohet shkallë e lartë e pavarësisë në interes publik.

1.6. Rregulloret e Qeverisë - aktet nënligjore, të cilat miratohen nga Qeveria në bazë të autorizimit i cili është dhënë shprehimisht me këtë ligj dhe të cilat kanë për qëllim përcaktimin në detaje të parimeve dhe standardeve të përcaktuara në këtë ligj.

1.7. Bartësit e detyrave, përgjegjësi, kompetencave dhe autorizimeve të administratës shtetërore - janë nëpunësit e saj.¹³

Në bazë të kriterëve të ndryshme për klasifikimin e organeve të administratës shtetërore, mund të dallohen këto lloje themelore të organeve të administratës shtetërore:¹⁴

- Organet qendrore dhe joqendrore (lokale dhe rajonale)
- Organet federale dhe të njësive federale,
- Organet të ulëta dhe të larta,
- Organet e administratës të shkallës më të lartë dhe organet e administratës të shkallës më të ultë,
- Organet aktive dhe këshilluese,
- Organet individuale dhe kolegjiale,
- Organet civile dhe të armatosura etj.

Për nga shkallët e ndryshmeve të njësive territorial- politike bëhet klasifikimi i organeve të administratës me organe të shkallës më të lartë dhe më të ultë.

Kjo ndarje është shprehje e shkallëve të ndryshme të njësive territorial publike, pra edhe tpublike, pra edhe të shkallëve të ndryshme të organeve të administratës shtetërore. **Me organet e shkallës më të lartë** nënkuptojmë organet e administratës, të njësive më të gjerë territoriale politike, ndërsa **me organe të shkallës më të ultë** nënkuptohet organet e administratës të njësive më të ngushtë territorial politike.¹⁵

Marrëdhëniet midis organeve të shkallës më të lartë dhe më të ultë bazohen në të drejtat dhe detyrimet reciproke, të përcaktuara me depozitat juridike. Midis të drejtave dhe detyrimet

¹³ <https://gzkrks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2706> çasja e fundit më datën 28.05.2020 në ora 16:43

¹⁴ K. Kryeziu "E drejta administrative", Prizren 2019, f.63

¹⁵ Shih referenc 14

reciproke të tyre ekziston lidhmëni vertikale. Organet e shkallës së ultë vendosin në shkallë të parë në procedurën administrative p.sh. organet komunale të organizatës shtetërore.

Organet e administratës së shkallës së lartë vendosin në shkallën të dytë, sipas ankesës së pales në procedurën administrative, p.sh ministria përkatëse.

Zakonisht organet e shakllë më të lartë janë organet qendrore të administratës në raport me organet rajonale (zonale) të administratës, si dhe organet e mëvetësishme të administratës në raport me organet e administratës nëgjirin (përbërja e tyre).

2.2. Nocioni i kontrollit të jashtëm të administratës publike

Kontrolli përfaqëson veprimtarinë permanente (të përhershme) njerëzore dhe, është e vjetër, aq sa është edhe shoqëria njerëzore, mirëpo nocioni, përmbatja, format, llojet dhe bartësit e saj ndryshon krahas zhvillimeve dhe ndryshimeve në shoqërinë njerëzore. Pikërisht për këtë, në shkallën e tanishme të zhvillimit të shoqërisë njerëzore kontrolli është shumë i zhvilluar, ndërlikuar dhe veprimtari jashtëzakonisht e rëndësishme në realizimin e sistemit të qeverisjes në të gjitha nivelet dhe në të gjitha format e saj.¹⁶

Kontrolli në përgjithësi paraqet një veprimtari të përhershme e vërtetimit dhe vlerësimit të kujdesshëm të ndonjë pune të huaj.

Kontrolli juridik dallohet edhe me një element, d.m.th/ ai që kontrollon duhet të jetë në gjendje të ketë ndikim të sigurt mbi punën e personit, përkatsisht organet të kontrolluar.¹⁷

Si dukuri shoqërore e spektrit të gjerë, kontrolli përfshinë tri faza relativisht të ndara:

- Faza e parë i përket krahasimit të parashikuarës dhe të asaj të që është realizuar;
- Faza e dytë e vlerësimit, konstatimi në bazë të verifikimit të kryer apo mohimi i punës së kontrolluar;
- Faza e tretë konsiston në intervenimin përkatës, me çka realizohet vlerësimi i shqiptuar.

¹⁶ K.Kryeziu "E drejta administrative", Prizren 2019, f.195

¹⁷ K.Kryeziu "E drejta administrative", Prizren 2019, f.196

Intervenimi është i dobishëm vetëm kur duhet mënjeluar devijimin i konstatuar nga kriteri i caktuar.

Kontrolli përfaqëson dy subjekte: njërin është aktiv, tjetri pasiv. Njëri ka autorizime dhe të drejta të caktuar (subjekti i cili ushtron kontrollin), tjetri ka obligim (detyrim) në raport me subjektin që ushtron kontrollin (subjekti mbi të cilin ushtron kontrollin).¹⁸

Kontrolli nënkupton subordimin midis ushtruesve të kontrollit (subjekti aktiv) dhe durueseve të kontrollit (subjekti pasiv), respektivisht ndikimi e organit kontrollues në subjektin që i nënshtrohet kontrollit.

Qëllimi themelor i kontrollit konsiston në krahasim e detyrave të parashtruara dhe detyrave të realizuara. Një qëllim i kontrollit është që të tregojë mangësitë dhe gabimet të cilat mund të paraqiten në punën e organizatës dhe ato t'i mënjanojnë. Për këtë shkak kontrolli nuk duhet kuptuar si shenjë e mosbesimit, veç si shenjë e përgjegjësisë. Kontrolli përfshinë veprimet dhe procedurat, sjellejt me të cilat mbikëqyret realizimi i qëllimit të organizatës, ndërsa mënyra të tij varet nga qëllimi i organizatës.

Që kontrolli të jetë efikas, është e nevojshme të kihet kujdes, me sa vijon:

- ❖ Kontrolli duhet të jetë në kohë (d.m.th kontrolli duhet kryer në momentin e duhur);
- ❖ Kontrolli duhet të jetë objektiv (paanshëm) (d.m.th. kontrolli nuk mund ta kryejnë personat që janë në pozitë varshmërie në raport me ato që duhet kontrolluar);
- ❖ Kontrolli duhet të jetë i shpejtë, i thjeshtë dhe ekonomik (d.m.th. kontrolli nuk duhet të çrregullojë proceset e rregullta punuese dhe të kërkojë procedura dhe shpezime të veçanta);¹⁹

Fjala kontroll rrejdhtë nga fjala latine “contrarotula” me të cilën në shekullin e XVII tregohet kopja e kontrulluar e ndonjë dokumenti, kontrate, vendimi gjyqësor etj. Më vonë kjo fjalë përdoret në lëmenjtë e ndryshëm të veprimtarisë njerëzore si nocion për kontrollin e ligjshmërisë dhe oportunitetit të veprimtarisë përkatësisht punës së të gjithë subjekteve në shoqërori.²⁰

¹⁸ K.Kryeziu “E drejta administrative”, Prizren 2019, f.196

¹⁹ K.Kryeziu “E drejta administrative”, Prizren 2019, f.197

²⁰ Shih referenc 19

Organet e administrates shteterore jane pjese e pushtetit ekzekutiv. Ato krijohen ne njesite dhe fushat te cilat jane domethenese per funksionimin e shtetit dhe realizimin efikas te te drejtave dhe detyrimeve të qytetareve dhe personave juridike. Qeveria si bartesë e pushtetit ekzekutiv, e drejton veprimtarine e organeve shtetërore dhe mbikqyrjen e veprimtarisë së tyre. Organet e administrates shteterore, kompetencat e tyre i realizojne në menyrë të pavarur, në haze të ligjit dhe në kuader të Kushtetutes dhe per veprimtarinë e tyre mbajne përgjegjesi përpara Qeverisë. Përveç principeve të pavarësisë, ligjshmërisë dhe përgjegjesisë, organet e administrates shteterore, kompetencat e tyre të percaktuara me ligj, i realizojne edhe në haze të efikasitetit, ekonomizimit, transparences, barazise dhe parashikueshmerise.

Organet e administrates shteterore janë të detyruara që qytetareve tu sigurojne, realizim të drejte dhe efikas te te drejtave dhe lirive kushtetuese dhe tu sigurojne, realizim te drejte dhe efikas te te drejtave dhe intereseve te vertetuara me ligj, te gjithe pjesemarresve ne procedure administrative.²¹ Ato, gjithashtu, jane te detyruara te punojne ne menyre transparente, perkatesisht, ta informonje publikun per veprimtarine e tyre ne pajtim me Kushtetuten dhe ligjin, përveç kur informacionet e veprimtarise se tyre kane te bejne me sigurine kombetare, sekretet shtetëror ose te dhena personale te qytetareve te cilat jane te mbrojtur me ligj të veçantë.

Duke qënë i autorizuar nga ligji, ai ka automatikisht pasoja ligjore. Në këtë kuptim, një akt administrativ është një akt juridik. Jo të gjitha veprimet që kryejnë organet e administratës dhe nëpunësit e saj publikë përmban në vetvehte elementin juridik, jo çdo veprim i tyre sjell detyrimisht pasoja juridike. Elementin juridik të aktit administrativ e përcakton fakti nëse ky akt krijon ose shuan një marrëdhënie të caktuar juridike nëpërmjet vendosjes së normave të detyrueshme për subjektet të cilave ai u drejtohet.

Kuptimi i njëanshmërisë është i lidhur me faktin se domodoshmërisht në anën e tij qëndron gjithmonë shteti nëpërmjet organit të administratës publike. Duhet të ekzistojë vullneti juridik shtetëror i organit administrativ që të lind, të ndryshojë ose të shuhet një marrëdhënie juridike. Organet administrative veprojnë gjithmonë në emër dhe për llogari të shtetit.

²¹ http://aa.mk/wbstorage/files/poglavje09_al.pdf çasja e fundit më date 30.05.2020 në ora 15:52

2.3. Llojet e kontrollit të administratës

Kontrolli si veprimtari e vetëdijshme është e domosdoshme në të gjitha fushta (domenet) e jetës shoqërore. Dollahet llojet e ndryshme të kontrollit, por më parësoret janë:

- ❖ Kontrolli Teknik;
- ❖ Kontrolli Politik;
- ❖ Kontrolli Juridik.²²

Dallimi midis tyre është në natyrën, llojin e kriterit që shërben për krahasimin e me të edhe verifikimin e sjelljes (veprimit) që është objekt i kontrollit.

Kontrolli Teknik (p.sh. kontrolli finaciari), nënkupton krahasimin e aktivitetit me parapamje precise, me stadardet matematikore apo me udhëzimet tjera teknike.

Kontrolli politik ushtron atëher kur pushtetin mbikëqyrës mund të vlerësoj oportunitetin e veprimeve të organit, kur ekzaminon nëse ato janë në përputhje me interes më të larta të përgjithëshme. Kontrolli politik i referohet shqiptimit nëse një punë është kryer në pajtushmëri me vendimin e caktuar politik, qëndrimet, përcaktimet parimore , e të ngjashme.

Me kontrollin juridik verifikohet veprimi i dikujt duke pasur parasysh kriteret, rregullat juridike. Në ushtrimin e kontrollit juridik organi mbikëqyrës kufizohet në vlerësimin e pajtushmërisë së akteve me depozitat juridike në fuqi, kur vështron se puna dhe procedura I organit a është në përputje me norma objective. Mundet të dallohen dy lloje të kontrollit: *kontrolli i ligjëshmërisë dhe kontrolli i oportunitetit*.²³

Me të drejtë theksohet se kontrolli është veprimtari e përhershme dhe se është element i intervenimit shoqëroror juridik në marrëdhëniet shoqërore në shkallën përkatëse të zhvillimit shoqëroro ekonomik të shoqërisë.

Kontrolli e jashtëm të punës së administratës ushtrojnë organet e caktuar jashtë sistemit organizativ të administratës, të cilat kontrollojnë ligjshmërinë e punës së organeve të administratës.

²² K.Kryeziu “E drejta administrative”, Prizren 2019, f.198

²³ Shih referenc 22

Organet të cilat ushtrojnë kontrollin e jashtëm të punës së administratës janë: kuvendi (parlamenti), organi ekzekutiv (qeveria), gjykata, prokuroritë publike, ombudsmeni, shërbimi i qarkullimit të pagesave etj.²⁴

Kur është fjala për organet e kontrollit të jashtëm të administratës në shumicën e shteteve bashkëhore ushtrohet jo vetëm kontrolli i ligjshmërisë, veçse edhe shpeshherë edhe kontrollit oportunitetit në lëmenjtë e caktuar.

Të gjitha sistemet juridike nashkëhore orvaten që kontrolli i jashtëm të jetë i tërësishëm, i kontribuar, efikas, ekonomik, dhe në kufijtë e legalitetit. Forma më e rëndësishme e kontrollit të jashtëm të administratës përpos kontrollit gjyqësor të administratës, është kontrolli parlamentar i administratës, si formë e kontrollit politik të administratës, si formë e kontrollit politik të administratës. Organizatat administrative mund të klasifikohen në shumë grupe. Grupin e parë e përbëjnë organizatat administrative, punët e të cilave konsistojnë në ushtrimin e pushtetit ku nënkupton organet e pushtetit shtetëror, përkatësisht organet e administratës shtetërore. Grupin e dytë e përbëjnë organizatat administrative që ushtrojnë shërbime të caktuara, duke shfrytëzuar mundësinë e ushtrimit të një pushteti të deleguar nëpërmjet autorizimeve publike, Grupi i dytë i organizatave administrative nënkupton organizatat dhe institucionet, të cilat ushtrojnë shërbime të caktuara duke shfrytëzuar për këtë autorizimet publike.²⁵

Në literaturën juridike administrative, ndeshim shpeshherë organizatat e administratës publike e cila në vete përmbledh dy grupet e organizatave administrative. Kështu Maks Veber thekson se organizatat administrative shërbejnë nga njëra anë si instrument për ushtrimin dhe mbajtjen e pushtetit, ndërsa nga ana tjetër si sistem organizatash për ushtrimin e shërbimit publiktrates.

²⁴ K.Kryeziu "E drejta administrative", Prizren 2019, f.213

²⁵ <https://sites.google.com/site/juridikaj/fusha-te-se-drejte/e-drejta-administrative> çasja e fundit më datën 31.05.2020 në ora 23:10

Roli i Parlamentit në ushtrimin e kontrollit të jashtëm të Administrates Publike

3. Kompetencat Kushtetuese të Parlamentit

Janë dispozitat kushtetuese ato që zakonisht përcaktojnë mjetet që duhet të përdorin parlamentet për ushtrimin e funksionit të kontrollit. Mënyrat se si këto mjete përdoren, ndryshojnë nga një parlament në tjetrin; ato ushtrohen sipas procedurave të caktuara në rregulloret e Parlamentit.

Ekzistojnë instrumente të ndryshme nëpërmjet të cilave parlamenti mund ta mbikëqyr apo ta kontrolloj qeverinë, si: e drejta e parlamentit për miratimin e buxhetit shtetëror, raportet periodike të cilat qeveria i paraqet parlamentit për punën e saj, pyetjet e deputetëve, interpelanca, instituti i votëbesimit të qeverisë etj. Në librin e tij, Sistemi Kushtetues i Republikës së Kosovës, prof. dr. Arsim Bajrami instrumentet e kontrollit parlamentar i ka ndare në dy grupe: në mjete të rregullta dhe mjete të jashtëzakonshme. Në mjete të rregullta të kontrollit parlamentar, hyjnë drejta e parlamentit për miratimin e buxhetit shtetërori dhe raportet periodike të cilat qeveria i paraqet parlamentit për punën e saj. Ndërsa si mjete të jashtëzakonshme të kontrollit parlamentar konsiderohen: pyetjet e deputetëve, interpelanca parlamentare, komisionet anketuese parlamentare, instituti i votëbesimit të qeverisë si dhe ai shkarkimit të qeverisë.

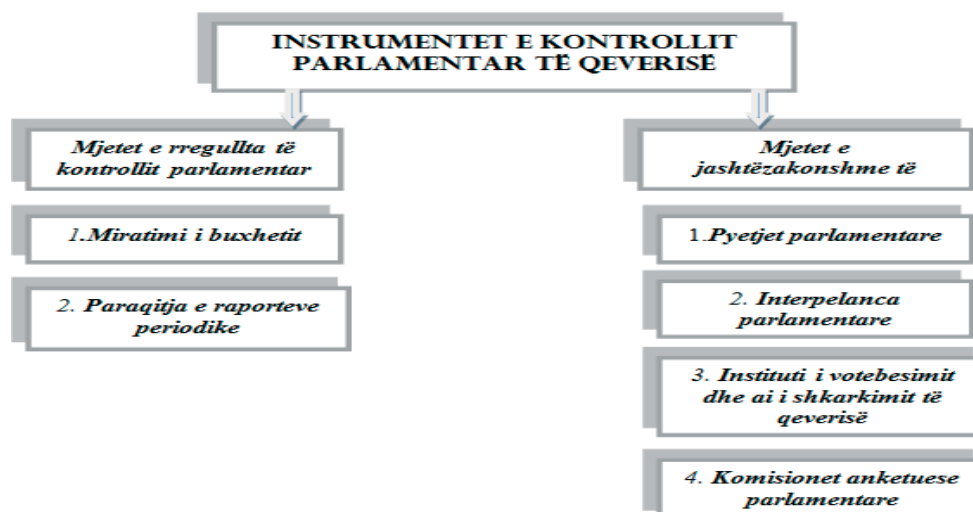

Fig.2.Llojet e instrumenteve të kontrollit parlamentar²⁶

²⁶ Dr. sc. Arsim Bajrami -Sistemi Kushtetues i Republikës së Kosovës, Prishtinë, 2010,fq. 394.

Si mjete të rregullta nëpërmjet të cilave parlamenti ushtron kontroll mbi veprimtarinë e qeverisë, siç u theksua edhe më lartëjanë ; e drejta e parlamentit për miratimin e buxhetit dhe paraqitja e raporteve periodike të qeverisë në parlament.

Duke miratuar buxhetin, parlamenti ushtron kontroll politik ndaj qeverisë dhe punës së saj. Duke qenë se, lartësia e buxhetit drejtpërdrejt e përcakton vëllimin e punës së qeverisë dhe mundësitë materiale për implementimin e programit të saj, qeveritë në praktikën parlamentare, miratimin e buxhetit e kuptojnë si akt vendimtar në punën e tyre. Mos votimi i buxhetit nga parlamenti mund të jetë burim i krizave qeveritare dhe e konfliktit të qeverisë me parlamentin, nuk janë të rralla as rastet kur pikërisht për shkak të mos votimit të buxhetit qeveria jep edhe dorëheqje kolektive në shenjë mosmiratimi të buxhetit të kërkuar nga ana e parlamentit.²⁷

Si rregull, buxheti miratohet në fund të vitit vijues, kjo i mundëson qeverisë që fillimin e vitit pasues ta filloj me buxhet të ri. Duke përcaktuar lartësinë e buxhetit, parlamenti përcakton të hyrat dhe të dalat e shpenzimeve publike, detyra e Kuvendit nuk duhet dhe nuk mbaron me ndarjen e fondeve. Përmes mbikëqyrjes së shpenzimeve të parave publike, Kuvendi duhet të siguroj qeverisje të mirë, transparencë, zbatim efektiv dhe të përgjegjshëm të buxhetit të cilin e ka aprovuar vetë. Mbikëqyrja e financave publike në Kuvendin e Kosovës bëhet përmes Komisionit për Buxhet dhe Financa. Komisioni i Kuvendit për Buxhet dhe Financa është Komision i përhershëm i përbërë nga 12 anëtarë. Anëtarët e tij vijnë nga të gjitha partitë politike të përfaqësuara në Kuvend dhe reflekton përbërjen e përgjithshme të Kuvendit, me partinë shumicë në krye të Komisionit.

Ky Komision është njëri nga më të rëndësishmit në Kuvend sepse ka autoritet të shqyrtoj Buxhetin Vjetor të të gjitha Organizatave Buxhetore dhe është i vetmi komision që ka autoritet t'i bëj rekomandime Kuvendit lidhur me buxhetin nacional. Për më tepër, ky Komision është i autorizuar të mbikëqyr mënyrën se si ka qenë dhe si është shpenzuar buxheti. Prandaj, Komisioni ka përgjegjësi të dyfishtë: së pari është i mandatar të merret me të gjitha çështjet buxhetore dhe së dyti është përgjegjës për shqyrtimin e shpenzimeve buxhetore. Shumica e vendeve demokratike kanë krijuar komisione të veçanta parlamentare përgjegjëse për të mbikëqyrur integritetin, ekonomitetin, efikasitetin dhe efektivitetin e menaxhimit të financave nga ana e Qeverisë, përmes ekzaminimit të dokumenteve financiare dhe shqyrtimit të raporteve të zyrës së Auditorit të Përgjithshëm.

²⁷ Dr. sc. Arsim Bajrami –Demokracia Parlamentare, (botimi i katërt) Prishtinë, 2005 fq,102.

Një shembull të tillë e ka ndjekur edhe Kuvendi i Kosovës, kur më 2009 ka themeluar Komisionin për Mbikëqyrjen e Financave Publike. Komisioni për Mbikëqyrjen e Financave Publike (KMFP) ka kryesisht rol mbikëqyrës. Komisioni është duke ndërtuar kapacitetet e nevojshme administrative për të ushtruar funksionin e tij mbikëqyrës.²⁸ Komisioni e ka të drejtën të thërret në dëgjime mbikëqyrëse zyrtarët e institucionit, pasqyrat financiare të të cilëve janë audituar, dhe kërkon llogari për të gjeturat e auditorit. Varësisht nga raporti i auditorit, Komisioni mund të dale me rekomandime për ndërmarrjen e masave për zyrtarët të cilët nuk kanë implementuar buxhetin si duhet, ashtu siç parashihet me Ligjin për buxhetin dhe ligjet tjera mbi financat publike.

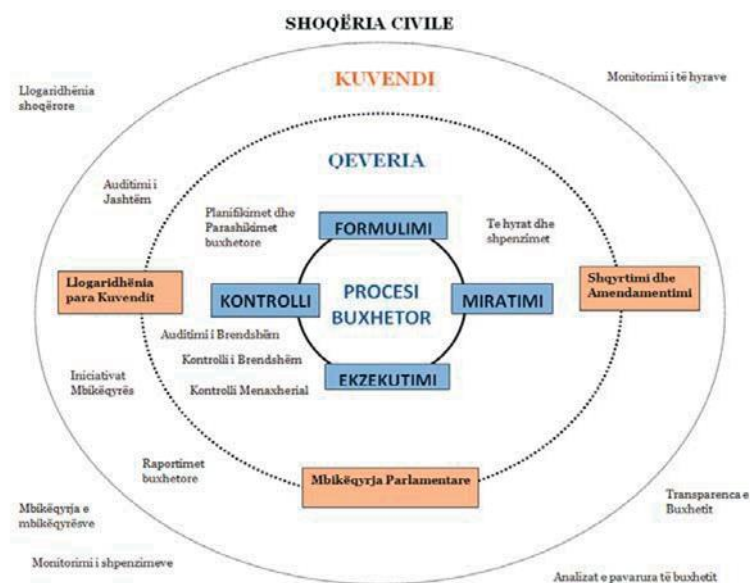

Fig.3. Figura paraqet ciklin e hartimit dhe mbikëqyrjes së buxhetit, nga tre aktorë dhe tri nivele të ndryshme të kontrollit dhe mbikëqyrjes.²⁹

²⁸ KIPRED-Instituti Kosovar për Kërkime dhe Zhvillime të Politikave, Mbikëqyrja e Financave Publike në Kosovë, Prishtinë 2009, fq. 10.

²⁹ Republika e Kosovës Kuvendi, Doracak –Funksioni mbikëqyrës i komisioneve parlamentare, Prishtinë 2012 fq. 35.

3.1. Roli i Parlamentit në mbikëqyrjen e Administratës Publike

Rregullorja e Kuvendit të Republikës së Kosovës e përkufizon rolin e Administratës së Kuvendit si një trup e cila ofron mbështetje profesionale, administrative dhe teknike për nevojat e Kuvendit, të Kryesisë, të Komisioneve, të grupeve parlamentare dhe të deputetëve të Kuvendit.³⁰ Mbi këtë bazë administrata duhet të jetë forca shtytëse e proceseve dhe punëve administrative.

Duhet kuptuar se edhe administrata e Kuvendit, krahas zhvillimit të këtij institucioni në përgjithësi, ka pasur një proces evolutiv të zhvillimit. Kjo administratë në hapat e parë të ndërtimit të saj, në krye të sekretariatit udhëheqës kishte një shtetas të huaj (francez) të emëruar nga administrata e UNMIK-ut, e që për mision kishte ndërtimin e një administrate funksionale në mbështetje të trupave tjerë të Kuvendit. Me kalimin e kohës sekretariati dhe stafi u ko-sovarizua, por sfidat me ndërtimin e kapaciteteve dhe me theks të veçantë rekrutimi i stafit mbi baza meritokracie mbeti sfida më e madhe e këtij institucioni.

Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për vitin 2010 në Kapitullin e dytë – Kriteret Politike, Demokracia dhe Sundimi i ligjit, ka paraqitur pasqyrën e saj për gjendjen aktuale të të gjitha institucioneve më të larta shtetërore në Kosovë. Kuvendi i Kosovës është institucioni i cili është renditur i pari për nga rëndësia e trajtimit të tij, nga ana e këtij institucioni Evropian.

Nga gjashtë vërejtjet dhe sugjerimet që Komisioni Evropian ka ngritur për Kuvendin e Kosovës, tri nga to kanë të bëjnë ekskluzivisht me Administratën e Kuvendit.

Menaxhimi i burimeve njerëzore nga sekretariati i Kuvendit, transparenca e bazuar në meritat gjatë rekrutimit të stafit si dhe lëvizjet e personelit të kualifikuar me të cilat vlerësohet se janë dëmtuar përpjekjet për ndërtimin e kapaciteteve në mënyrë efektive për harmonizimin e legjislativës me atë të Bashkimit Evropian,³¹ janë vërejtjet konkrete që Komisioni Evropian ka shprehur përmes këtij Raporti.

Rekrutimi i stafit përmes porosive nga qarqet politike, duke injoruar meritokracinë bazuar në përgatitjet profesionale, i kanë dërguar sinjal edhe Komisionit Evropian, ku shprehet qartazi se ekziston shqetësimi për menaxhimin e burimeve njerëzore nga sekretariati i Kuvendit, si dhe për transparencën e bazuar në meritat gjatë rekrutimit të stafit. Kjo në kontinuitet ka dëshmuar se mungesa e kapaciteteve profesionale të nevojshme dhe të domosdoshme për mbështetje të komisioneve parlamentare dhe trupave tjerë brenda Kuvendit të Kosovës, ka ndikuar në masë të madhe që ky institucion të mos arrijë të kryej me kompetencë mandatin e tij kushtetues.

³⁰ Rregullorja e Kuvendit të Kosovës, neni 80 pika 1, gjendet

³¹ Raporti i Progresit i Komisionit Evropian 2010, f.10 dhe 11.

3.2. Pyetjet dhe Interpelanca Parlamentare

Një nga mekanizmat demokratik të mbikëqyrjes parlamentare të Qeverisë nga Kuvendi janë edhe pyetjet parlamentare. Në praktikat parlamentare kjo formë e mbikëqyrjes në masë më të madhe shfrytëzohet nga subjektet politike opozitare, por pa i përjashtuar në raste të caktuara edhe deputetët e pozitës.

Me përkufizim, një pyetje parlamentare është një kërkesë për informim. Parlamentarët mundet rregullisht t'i bëjnë pyetje qeverisë për t'i kërkuar asaj llogari. Duke i bërë pyetje parlamentare, qeveria është e detyruar të japë një përgjigje, e cila është njëkohësisht publike. Përgjigjet mund të jenë në dispozicion jo vetëm të autorit të pyetjes, por të të gjithë parlamentarëve. Rasti më evident është ai i pyetjeve gojore, të cilat kërkojnë një përgjigje gojore. Gjithashtu, në sajë të pyetjeve, parlamentarët mund t'i kërkojnë qeverisë të sqarojë pozicionin e saj për një problem të veçantë, ose për drejtimin politik në mënyrë të përgjithshme.

Në praktikat parlamentare pyetjet mund të jenë me gojë ose me shkrim. Pyetjet parlamentare si një nga format më të rëndësishme të kontrollit parlamentar ndaj qeverisë kanë vazhduar të gjejnë një përdorim mjaft të shpeshtë edhe nga deputetët e Kuvendit të Kosovës. Me rregulloren e punës së Kuvendit të Kosovës rregullohet procedura parlamentare e parashtrimit të pyetjeve parlamentare.³² Më dispozita të kësaj rregullore, për secilën mbledhje të Kuvendit është paraparë gjashtëdhjetë (60) minuta kohë për pyetje parlamentare.³³

Deputeti për një mbledhje plenare mund të parashtrojë më së shumti dy pyetje. Secili deputet mund t'i bëjë pyetje për përgjigje me gojë një anëtarit të Qeverisë, me kusht që pyetja parlamentare të jetë parashtruar paraprakisht me shkrim në Zyrën për Propozime dhe Parashtresa të Kuvendit, më së paku dyzet e tetë orë para fillimit të mbledhjes. Deputeti pyetjen e parashtruar me shkrim e paraqet edhe me gojë në mbledhje, në kohën e rezervuar për pyetje parlamentare. Pyetja me gojë nuk mund të zgjasë më shumë se dyminuta. Përgjigjja e anëtarit të Qeverisë nuk mund të jetë më e gjatë se tre minuta.

Deputeti ka të drejtë t'ia bëjë me gojë edhe një pyetje plotësuese anëtarit të Qeverisë, e cila nuk mund të zgjasë më shumë se njëminutë. Një përgjigje plotësuese me gojë e anëtarit të Qeverisë nuk mund të zgjasë më shumë se dy minuta. Deputeti, i cili e ka parashtruar pyetjen sipas Rregullores së Kuvendit, ka të drejtë ta paraqesë pyetjen edhe kur anëtarit i Qeverisë mungon ose nuk e ka përgatitur përgjigjen. Pyetjen parlamentare të deputetit, që i drejtohet Kryeministrit, ai ka të drejtë t'ia kalojë një ministri, varësisht nga vlerësimi i tij. Kur pyetja e deputetit nuk merr

³² Rregullorja e punës së Kuvendit të Kosovës i kushton nenin 45 dhe 46 institutit të pyetjeve të deputetëve

³³ Neni 45 i rregulores së punës së Kuvendit të Kosovës.

përgjigje brenda dy seancave të radhës, publikohet në Revistën e Kuvendit dhe në faqen zyrtare elektronike të Kuvendit, kurse Zyra për Informim e Kuvendit e lëshon një njoftim për media, brenda 24 orëve, pas mbledhjes së dytë. Më rregulloren e Kuvendit të Kosovës përcaktohet se deputët mund t'i parashtrojnë pyetje me shkrim Kryeministrit ose ndonjërit nga ministrat, për fushën e tij të përgjegjësisë.³⁴

Përgjigjja jepet brenda dy javësh pas datës së parashtrimit të pyetjes dhe evidencohet në procesverbalin e mbledhjes plenare të radhës së Kuvendit. Lista e pyetjeve, për të cilat nuk është dhënë përgjigje brenda kohës së caktuar, publikohet në Buletinin e Kuvendit dhe u dërgohet deputetëve. Deputetët e Kuvendit të Kosovës gjatë ushtrimit të kompetencave të tyre në mbikëqyrjen parlamentare të Qeverisë formën më tëshpeshtë i përdorin pyetjet parlamentare. Megjithatë problem i zakonshëm është mungesa e ministrave në seanca plenare për t'iu përgjigjur pyetjeve të deputetëve.

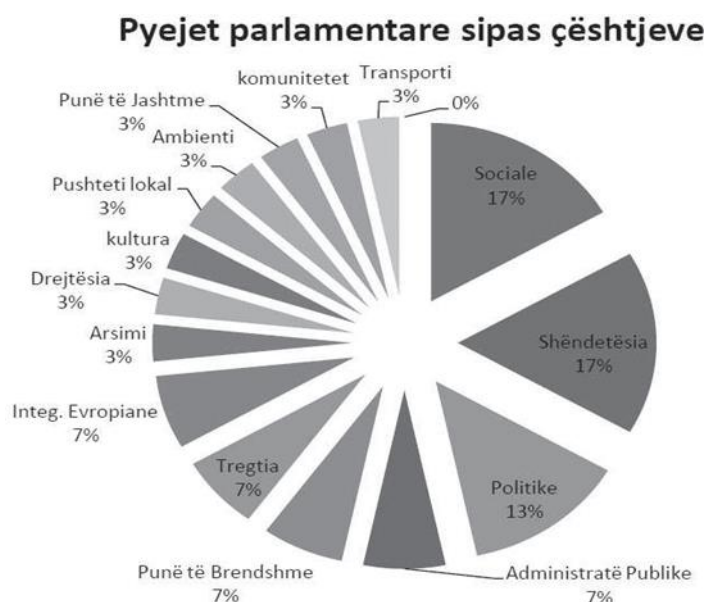

Fig.4. Paraqitja në përqindje e pyetjeve të parashtruara sipas kategorive, në Kuvendin e Kosovës, për periudhën janar-qershor 2011.³⁵

Nga figura shohim, që fushat që më së shumti kanë zgjuar interesin e ligjvënësve për tu artikuluar në pyetje parlamentare për periudhën janar-qershor 2011 kanë qenë ato sociale dhe shëndetësore, pasuar nga çështjet ekonomike, administratës publike, punët e brendshme etj.

³⁴ Neni 46 i rregullorës së punës së Kuvendit të Kosovës, Prishtinë 2010.

³⁵ Instituti demokratik i Kosovës -Fletënotimi për punën e Kuvendit të Republikës së Kosovës, Prishtinë 2011.

Çështjet tjera që kanë pasur fokus gjatë pyetjeve parlamentare kanë qenë: Administrata Publike, çështjet ekonomike, punët e brendshme, tregtia dhe integrimet evropiane, me nga 2 pyetje për secilën fushë.³⁶

Ndërkaq me nga një pyetje janë trajtuar çështje si: arsimi, drejtësia, kultura, etj. Po ashtu edhe gjate vitit 2012, në Kuvendin e Kosovës nga ana e deputetëve të kuvendit të Kosovës janë parashtruarpyetje të natyrave të ndryshme, ashtu si në vitin 2011 edhe gjate vitit 2012 fushat të cilat zgjuan më shumë interesin e ligjvënësve, ishin ato shëndetësore, ekonomike, punët e brendshme, punët e jashtme etj.

Një ndër mjetet e jashtëzakonshme përmes të cilave parlamenti mbikëqyr punën e qeverisë konsiderohet interpelanca parlamentare, të cilën shumica e shteteve e trajtojnë edhe si kategori kushtetuese. Interpelanca parlamentare, nënkupton seancën apo diskutimin që ngritet nga mocioni i numrit të caktuar i deputetëve dhe që i adresohet kryeministrit, ministrit ose titullarit tjetër publik lidhur më përgjegjëgjistë e tyre eventuale, këtë përkufizim e hasim në librin e profesor dr. Arsim Bajramit-Demokracia Parlamentare.³⁷

Në Rregulloren e Kuvendit të Shqipërisë përcaktohet se interpelanca është kërkesa me shkrim drejtuar Kryeministrit ose çdo anëtar tjetër të Këshillit të Ministrave për të marrë shpjegime për motivet, synimet dhe qëndrimin e Këshillit të Ministrave ose lidhur me aspekte të rëndësishme të veprimtarisë së tyre.

Ndersa Rregullorja e Punës e Kuvendit të Republikës së Kosovës nuk jep ndonjë përkufizim të interpelancës, mirëpo përcakton që një grup parlamentar ose gjashtë (6) e më shumë deputetë mund të parashtrojnë kërkesë për interpelancë për ta shqyrtuar një çështje, që lidhet me punën e Qeverisë ose të një Ministrie. Sipas Rregulores së Kuvendit të Kosovës, mocioni për interpelancë paraqitet në formë të shkruar, dhe përmban:

- a) formulimin e saktë të çështjes për interpelancë;
- b) arsyetimin për mocionin;
- c) emrin dhe nënshkrimin e të autorizuarit të grupit parlamentar;
- d) tekstin e mocionit, që propozohet për votim.

Punimet e Kuvendit për shqyrtimin e një interpelance mund të zgjasin deri në tri (3) orë. Në rast se ka më shumë kërkesa të grupeve parlamentare për interpelancë, Kryesia ia mundëson secilit grup ta shfrytëzojë të drejtën e interpelancës në njërën nga mbledhjen e radhës, sipas radhës së parashtrimit të kërkesës.³⁸ Mocioni për interpelancë i dorëzohet Kryetarit të Kuvendit. Kryetari,

³⁶ Pra, pyetjet të cilatjanë parashtruar gjate periudhes janar-qershor 2011 nga ana e deputetëve të Kuvendit të Kosovës, janë të natyrave të ndryshme.

³⁷ Interpelanca është një kërkesë zyrtare për informacion ose për sqarime në lidhje me një politikë të qeverisë.

³⁸ Neni 44 i rregullorës së punës së Kuvendit të Kosovës, Prishtinë 2010.

brenda dy ditësh, pas marrjes, ia përcjell Kryeministrit ose ministrit, të cilit i drejtohet mocioni. Kryeministri ose ministri është i detyruar ta shqyrtojë mocionin brenda shtatë (7) ditësh. Interpelanca vihet në rendin e ditës së mbledhjes plenare në afat prej shtatë (7) ditësh, pasi të merret përgjigjja nga Qeveria. Nëse Qeveria, brenda këtij afati, nuk e dërgon përgjigjen për interpelancën, ajo vihet pikë e fundit e rendit të ditës së mbledhjes plenare të Kuvendit, që është në zhvillim e sipër. Nëse Kuvendi nuk është duke mbajtur mbledhje, ajo vihet si pikë e parë në rendin e ditës së mbledhjes së parë të radhës së Kuvendit. Grupit parlamentar, që e ka propozuar interpelancën, i jepet fjala në fillim dhe në mbarim të debatit. Ky grup në fillim të debatit ka në disponim dhjetë (10) minuta dhe në fund të debatit, pesë (5) minuta. Kryeministri ose ministri, të cilit i parashtrohet interpelanca, e paraqet dhe e arsyeton qëndrimin e Qeverisë për çështjen e shtruar në interpelancë. Koha e diskutimit për Kryeministrin ose për ministrin është pesëmbëdhjetë (15) minuta. Koha e ndarë për interpelancë e reflekton përfaqësimin e grupeve parlamentare në Kuvend. Koha e diskutimit të Kryeministrit ose e ministrit merret nga koha e ndarë për pozitën. Deputetët pa grup parlamentar mund ta shfrytëzojnë të drejtën e fjalës, deri 2 minuta. Debat i interpelancës nuk mund të vazhdojë në një mbledhje tjetër të Kuvendit. Interpelanca për çështje të njëjtë nuk mund të parashtrohet më shumë se dy here gjatë një viti kalendarik. Pra, më rregulloren e punës së Kuvendit të Kosovës, është e paraparakjo procedure lidhur me interpelancën parlamentare. Rregullat procedurale për përdorimin e interpelancës parlamentare janë mjaft të ngjajshme në shtetet e ndryshme. Pjesa më e madhe e shteteve të drejtën e parashtrimit të mocionit të interpelancës parlamentare ia njohin numrit prej 5 deri në 10 deputetëve³⁹. Në disa shtete, e drejta e ngritjes së interpelancave parlamentare, i njihet edhe grupit parlamentar që vepron brenda parlamentit. Kurse, në një numër të vogël të shteteve, mocioni i interpelancës është e drejtë individuale dhe mund të parashtrohet nga çdo deputet⁴⁰. Në Shqipëri ekziston e drejta individuale e çdo deputeti për të ngritur interpelancën parlamentare, në rregulloren e punës së Kuvendit të Shqipërisë është përcaktuar se interpelanca bëhet nga çdo deputet ose grup deputetësh,³⁹ ndërsa për zhvillimin e interpelancës për çështje urgjente në rregulloren e Kuvendit të Shqipërisë është përcaktuar se ajo mund të ngrihet nga një kryetar grupi parlamentar ose 7 deputetë. Çdo kryetar grupi parlamentar nuk mund të kërkojë më shumë se një interpelancë për çështje urgjente për një muaj dhe çdo deputet nuk mund të nënshkruajë më shumë se një interpelancë të tillë për një muaj.⁴⁰ Ndryshe nga Shqipëria, në Maqedoni deputetëve nuk i njihet e drejta individuale për të ngritur çështjen e interpelancës parlamentare, më rregulloren e punës së Kuvendit të Maqedonisë është përcaktuar kështu, Interpelancë mund të paraqesin së paku pesë deputetë për punën e bartësit të

³⁹ Dr. sc. Arsim Bajrami, Sistemi Kushtetues i Republikës së Kosovës, Prishtinë 2010, fq. 302.

⁴⁰ Neni 96 pika 2, i rregullores së punës së Kuvendit të Shqipërisë, neni 97 pika 1.

funksionit publik, për Qeverinë dhe çdo anëtarë të saj veçmas, si dhe për çështje lidhur me punën e organeve shtetërore.

3.3. Komisionet Hetimore Parlamentare

Në spektrin e gjerë të mekanizmave të cilat Kuvendi i Kosovës i ka në dispozicion për të ushtruar mbikëqyrje ndaj degës ekzekutive apo për t'u informuar në lidhje me çështje të ndryshme me rëndësi janë edhe komisionet hetimore. Dëshmi e një roli jo efikas në ushtrimin e kontrollit parlamentar, është edhe numri shumë modest i komisioneve hetimore të krijuara nga ana e Kuvendit të Kosovës që nga themelimi i tij.⁴¹

Përkundër asaj që ligji për hetim parlamentar është miratuar tek në vitin 2010, Kuvendi i Kosovës edhe në të kaluarën ka pasur bazë legale për krijimin e komisioneve hetimore për çështje të veçanta. Kjo ishte rregulluar me Rregulloren e Punës së Kuvendit të Kosovës e miratuar në vitin 2005. Megjithatë, për më shumë se një dekadë të funksionimit të Kuvendit të Kosovës, ky instrument është shfrytëzuar vetëm në tri raste.

Komisioni i parë hetimor parlamentar, ishte themeluar për t'i hetuar trazirat e marsit 2004. Edhe pse ky komision zhvilloi disa takime radhazi, natyra e çështjes nën hetim, situata politike dhe rrethanat e krijuara ndikuan që komisioni të mos arrijë të përfundojë hetimin e rastit dhe përpilimin e një raporti për Kuvendin e Kosovës. Rasti i dytë ishte kur Kuvendi i Kosovës themeloi komision hetimor në lidhje me gjetjet faktike të Auditorit të Përgjithshëm për vitin 2005 që shpalosnin një sërë keqpërdorimesh të rënda financiare nga udhëheqja e atëhershme e Kuvendit. Me nivel të mirë të bashkëpunimit në mes të anëtarëve të komisionit që vinin nga partitë opozitare dhe ato në pushtet, komisioni ka arritur të përpilojë raportin final i cili u dorëzua në Kuvend bashkë me rekomandimet konkrete për shqyrtim dhe miratim.⁴² Komisioni i fundit i themeluar është komisioni hetimor parlamentar lidhur me faturimin e shpenzimit të rrymës elektrike për muajin janar 2013, të themeluar me vendim të Kuvendit të Kosovës me 28.03.2013.

⁴¹ Komisioni hetimor, për të gjeturat faktike të auditorit gjeneral në Kuvendin e Kosovës (Raporti i auditorit gjeneral i datës 3 korrik 2006), është themeluar me vendim të Kuvendit të Kosovës, më 03.11.2006. Komisioni duhej ta hetojë periudhën 1 korrik 2004-31 mars 2006.

⁴² Raporti i komisionit hetimor ishte shqyrtuar dhe miratuar në seancën plenare të Kuvendit të Kosovës ta mbajtur me 22.02.2007

Kuvendi, me kërkesën e një të tretës (1/3) të të gjithë deputetëve, formon komisione për një çështje të veçantë, duke i përfshirë edhe çështjet hetimore.

3. Komisione të përhershme janë:

1. Komisioni për Buxhet dhe Financa,
2. Komisioni për të Drejtat, Interesat e Komuniteteve dhe për Kthim,
3. Komisioni për Legjislacion dhe Gjyqësi,
4. Komisioni për Integrime Evropiane.

4. Komisionet funksionale janë:

1. Komisioni për Punë të Jashtme,
2. Komisioni për Arsim, Shkencë, Teknologji, Kulturë, Rini dhe Sporte,
3. Komisioni për Ekonomi, Tregti, Industri, Energjetikë, Transport dhe Telekomunikacion,
4. Komisioni për Bujqësi, Pylltari, Zhvillim Rural, Mjedis dhe Planifikim Hapësinor,
5. Komisioni për Shëndetësi, Punë dhe Mirëqenie Sociale,
6. Komisioni për Administratë Publike, Pushtet Lokal dhe Media,
7. Komisioni për Punë të Brendshme dhe Siguri,
8. Komisioni për të Drejtat e Njeriut, Barazi Gjinore, Persona të Pagjetur dhe Peticione,
9. Komisioni për Mbikëqyrjen e Financave Publike,
10. Komisioni për Mbikëqyrjen e Agjencisë së Kosovës për Inteligjencë,
11. Komisioni për Mbikëqyrjen e Forcës së Sigurisë së Kosovës,
12. Komisioni për Mandat, Imunitet dhe Rregullore të Kuvendit.⁴³

Kuvendi e përcakton numrin e komisioneve të përhershme dhe funksionale. Kryesia e propozon numrin e anëtarëve për çdo komision. Deputeti i Kuvendit, në parim, mund të jetë anëtar vetëm në një komision.⁴⁴

Kryetari i Kuvendit mund t'i emërojë anëtarë të komisioneve edhe deputetët pa grup parlamentar, por pa të drejtë vote.

Të gjitha komisionet duhet t'i kenë nga dy zëvendëskryetarë; zëvendëskryetarin e parë dhe zëvendëskryetarin e dytë, të cilët u përkasin grupeve të ndryshme parlamentare. Së paku njëri nga zëvendëskryetarët duhet të jetë i komunitetit tjetër nga ai i kryetarit.

Postet për kryetarë dhe për zëvendëskryetarë të komisioneve i ndan Kryesia. Postet ndahen midis grupeve parlamentare të përfaqësuara në Kuvend, sipas mënyrës së paraparë në nenin 63.

Kuvendi i emëron anëtarët e komisioneve në bazë të propozimit të Kryesisë. Përjashtim

⁴³ https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Files/6/Rr_K_RK_29_04_2010_1_EDbu8aqXYd.pdf çasja e fundit më datën 01.06.2020 në ora 00:26

⁴⁴ https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Files/6/Rr_K_RK_29_04_2010_1_EDbu8aqXYd.pdf çasja e fundit më datën 01.06.2020 në ora 00:26

bën Komisioni për të Drejtat, Interesat e Komuniteteve dhe për Kthim, i cili është rregulluar Kushtetutë. Kryesia duhet të sigurojë që përfaqësimi në komisione, duke i përfshirë edhe deputetët e emëruar kryetarë ose zëvendëskryetarë, të jetë në përpjesëtim me përfaqësimin e tyre në Kuvend.

Kontrolli i Administrates Publike nga Gjykata

4. Rëndësia e kontrollit gjyqësor ndaj administrates publike

Kontrolli gjyqësor konsiston në besimin e organit të veçantë të pavarur nga pushteti public dhe nga administrate, i autorizimeve që përfundimisht dhe meritorisht të zgjidhë konfliktet të cilat janë shkaktuar me funksionimin e organeve administrative.⁴⁵ Ky organ i pavarur është gjykata.⁴⁶

Kontrolli gjyqësor i punës administrative është formë themelore e kontrollit juridik të administratës të cilin e ushtrojnë gjykata mbi punën e administratës.

Karakteristikë specifike formale të kontrollit gjyqësor të administratës janë:

- Organi që ushtron atë kontroll;
- Procedura sipas të cilës ushtron kontrolli.

Organi që ushtron kontrollin është gjykata, ndërsa procedurat në bazë të të cilës ushtron kontrolli është gjyqësori.

Karakteristikë specifike matriale janë disa: e para është e lidhur me motivin (shkakun) e kontrollit gjyqësor të administratës. Prezunimi dhe shkasi i kontrollit gjyqësor të administratës është ekzistimi i situates kontestuese- contest. Kjo situatë kontestuese konsiston në kontestimin mbi çështjen juridike, më së shpeshti mbi shkeljen e të drejtave subjective, mirëpo ajo çështje juridike mund të jetë edhe shkelje e së drejtës objective.⁴⁷

Karakteristikë e dytë i përket kushteve nën të cilat kontrolli gjyqësor i administratës mund të ushtrohet. Ushtrimi i kontrollit gjyqësor të administratës gjithmonë është i kushtëzuar me një kërkesë- kërkesë për mbrojtje juridike.

Funksioni i kontrollit gjyqësor të administratës nuk është asnjëherë spontan, as vetiniciativë.

Karakteristikë e tretë qëndron në natyrën e aktit, nëpërmjet të cilit kontrolli i administratës realizohet.⁴⁸

Ekzitojnë disa forma të kontrollit gjyqësor të punës së administratës:

- **Kontrolli gjyqësor në formë të zgjedhjes së konflikteve administrative;** Gjykata në konfliktin administrative, vendos mbi ligjshmërinë e akteve administrative përfundimtare me

⁴⁵ K.Kryeziu "E drejta administrative", Prizren 2019, f. 217

⁴⁶ E.Stavileci, "Elementet e së drejtës administrative", Prishtinë, 1995, f.61

⁴⁷ Shih referenc 46

⁴⁸ Shih referenc 45

të cilat organet administrative publike vendosin mbi të drejtat, detyrimet dhe interes juridike të individëve, personave juridik dhe palëve të tjera.

- **Kontrolli në formën e realizimit të përgjegjësisë penale dhe civile;** ndaj individëve për përmbushjen e detyrave dhe karakter juridiko administrativ paraqitet kur për këta individë shqyrtohet veprimtaria e tyre dhe del se, si rezultata i veprimeve ose mosveprimeve të tyre gjatë ushtrimit të detyrës, janë kryer veprime openale ose ka ardhur si pasojë (dëme materiale apo finaciare) ndaj personave privat apo interesave të shtetit.⁴⁹

4.1. Kontrolli gjyqësor nga gjykatat e rregullta

Në mbështetje e Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe Ligjit 06/L-055 për Këshillin Gjyqësor të Kosovës, në mandatin e KGJK-se është që të vendos:

Vendos për organizimin, menaxhimin, administrimin dhe mbikëqyrjen e funksionimit të gjykatave sipas ligjit. Per propozimin tek Presidenti të emërimit, riemërimit dhe shkarkimit të gjyqtarëve, si dhe siguron se të gjithë kandidatët e propozuar t'i plotësojnë kriteret e përcaktuara me ligj, sipas procedurave përkatëse ligjore. I propozon Presidentit emërimin dhe shkarkimin e Kryetarit të Gjykatës Supreme të Kosovës, siguron se kandidati i propozuar i plotëson kriteret e përcaktuara me ligj dhe janë zhvilluar procedurat përkatëse, vendos për përzgjedhjen, emërimin dhe shkarkimin e Kryetarit Gjykatës së Apelit, të kryetarëve të Gjykatave Themelore dhe gjyqtarëve mbikëqyrës;

Siguron zbatim dhe mbikëqyrë kriteret për pranim në gjyqësor, të cilat duhet të bëhen në pajtim me parimet e meritës, mundësive të barabarta, barazisë gjinore, mosdiskriminimit dhe përfaqësimit të barabartë, në bazë të konkursit publik dhe pas verifikimit të zotësisë së veprimit të kandidatëve. Vendos për shpalljen e konkurseve për kandidatët për pozita në gjyqësor.⁵⁰

Vendos për organizimin e provimit për kandidatët për gjyqtarë sipas rregullores së miratuar nga Këshilli. Vendos dhe mbikëqyrë zbatimin e kriterëve për përbërjen etnike të juridiksionit territorial të gjykatës përkatëse dhe për plotësimin e vendeve të lira të punës, të garantuara për anëtarë të komuniteteve që nuk janë shumicë në Kosovë. Vendos për numrin e gjyqtarëve në secilin juridiksion. Rekomandon themelimin e gjykatave të reja dhe degëve të gjykatave, në pajtim me

⁴⁹ E.Stavileci, "Elementet e së drejtës administrative", Prishtinë, 1995, f.141

⁵⁰ <https://www.gjyqesori-rks.org/> çasja e fundit më datën 02.06.2020 në ora 00:21

Ligjin për Gjykatat;

Bën inspektimin gjyqësor, administron gjyqësorin, harton dhe mbikëqyrë buxhetin për gjyqësorin, vendos për avancimin, transferimin dhe disiplinimin e gjyqtarëve, vendos kriteret për vlerësimin e rregullt të gjyqtarëve, vendos për ngarkesën me lëndë të gjykatave, siguron funksionimin efikas të gjykatave.⁵¹

Vendos dhe mbikëqyrë kriteret për përcaktimin e politikave, standardeve dhe udhëzimeve lidhur me trajnimin e gjyqtarëve, gjyqtarëve porotë dhe personelit tjetër gjyqësorë dhe mbikëqyrjen e zbatimit të trajnimit profesional të gjyqtarëve dhe gjyqtarëve porotë;

Miraton Kodin e Etikës Profesionale për anëtarët e Këshillit, gjyqtarëve dhe gjyqtarëve porotë si dhe Kodin e Etikës për stafin administrativ gjyqësor, shkelja e të cilit është bazë për sanksione, përfshirë shkarkimin nga funksioni;

Vendos për miratimin e skemës unike të taksave gjyqësore të zbatueshme në mbarë territorin e Republikës së Kosovës;

Siguron menaxhimin e sistemit qendror të evidencës penale sipas rregullores së miratuar nga Këshilli;

Miraton raportin vjetor mbi veprimtaritë e gjykatave dhe shpenzimet e buxhetit për gjyqësorin;

Bashkëpunon me këshillat gjyqësore të shteteve të tjera dhe organizatat përkatëse vendore dhe ndërkombëtare, me kusht që të mos ndikojë në pavarësinë e punës së tij;

Miraton aktet nënligjore në funksion të zbatimit të detyrave dhe përgjegjësi të tij, në pajtim me legjislacionin në fuqi;

Kryen detyra të tjera të përcaktuara me ligj.

Neni 1

Qëllimi

Ky ligj rregullon organizimin, funksionimin dhe juridiksionin e gjykatave në Republikën e Kosovës.

Neni 2

Përkufizimet

1. Shprehjet e përdorura në këtë ligj kanë këto kuptime:

1.1. Gjykata Themelore - gjykatë e shkallës së parë, me seli në shtatë qendra rajonale gjeografike e cila funksionon sipas dispozitave të këtij ligji;

1.2. Dega - nën-ndarja gjeografike e një Gjykate Themelore;

1.3. Gjykata e Apelit - gjykata e shkallës së dytë, e cila funksionon sipas dispozitave

⁵¹ Shih refrenc 50

të këtij ligji;⁵²

1.4. Departament - nën-komponentë e gjykatës e cila funksionon sipas dispozitave të këtij ligji me qëllim të caktimit të lëndëve sipas natyrës së tyre në mënyrë që të rritet efikasiteti i gjykatës;

1.5. Divizion - nën-komponentë i Departamentit të një gjykate e themeluar me qëllim të caktimit të lëndëve sipas natyrës së tyre me në mënyrë që të rritet efikasiteti i gjykatës;

1.6. Këshilli Gjyqësor i Kosovës - institucioni i pavarur siç parashihet me Nenin 108 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës;

1.7. Kryetar i Gjykatës - gjyqtari përgjegjës për menaxhimin e gjykatës dhe sigurimin e funksionimit efikas të saj, ashtu siç është paraparë me këtë ligj;

1.8. Gjyqtari Mbikëqyrës - gjyqtari në krye të degës të Gjykatës Themelore, i cili për veprimet e asaj dege i përgjigjet Kryetarit të Gjykatës Themelore.

PARIMET E PËRGJITHSHME TË SISTEMIT GJYQËSOR

Neni 3

Ushtrimi i Pushtetit Gjyqësor

1. Pushteti gjyqësor në Republikën e Kosovës ushtrohet nga gjykatat e themeluara me këtë ligj.⁵³

2. Pushteti gjyqësor në Republikën e Kosovës është unik, i pavarur, i drejtë, apolitik, i paanshëm **dhe siguron qasje të barabartë në gjykata.**

Neni 4

Pavarësia dhe paanshmëria e Gjykatave

1. Gjykatat e themeluara me këtë ligj gjykojnë në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe ligjet në fuqi në Republikën e Kosovës.

2. Gjyqtarët gjatë ushtrimit të funksionit dhe marrjes së vendimeve janë të pavarur, të paanshëm, të pandikuar në çfarëdo mënyre nga asnjë person fizik apo juridik, përfshirë edhe organet publike.

Neni 5

Përbërja e Gjyqësorit

1. Përbërja e gjyqësorit pasqyron shumëllojshmërinë etnike të Republikës së Kosovës, në pajtim me Kushtetutën dhe parimet e njohura ndërkombëtarisht për barazi gjinore.

2. Përbërja e gjyqësorit pasqyron përbërjen etnike të juridiksionit territorial të secilës gjykatë.

⁵² <https://md.rks-gov.net/desk/inc/media/78F94611-F38A-40F5-89A0-FCC8373C9F2E.pdf> çasja e fundit më datën 01.06.2020 në ora 19:00

⁵³ Shih referencën 52

Neni 6

Vendimet e Gjykatës

1. Vendimet e gjykatës hartohen në formë të shkruar, në përputhje me ligjin.
 2. Vendimet e gjykatës janë të detyrueshme për të gjithë personat fizik dhe juridik.
 3. Gjykatat publikojnë të gjitha aktgjykimet në faqen e tyre zyrtare të internetit, në afat prej gjashtëdhjetë (60) ditësh nga data e nxjerrjes së aktgjykimit në pajtim me legjislacionin në fuqi.
- Këshilli nxjerr akte nënligjore për zbatimin e këtij neni.

Neni 7

Qasja në Gjykata

1. Gjykatat trajtojnë të gjithë personat në mënyrë të barabartë, askush nuk mund të diskriminohet në bazë të racës, ngjyrës, gjinisë, gjuhës, fesë, mendimeve politike ose të tjera, prejardhjes kombëtare apo shoqërore, lidhjes me ndonjë komunitet, pronës, gjendjes ekonomike, gjendjes sociale, orientimit seksual, lindjes, aftësisë së kufizuar ose ndonjë statusi tjetër personal.
2. Çdo person ka qasje të barabartë në gjykata dhe askujt nuk i mohohet e drejta në gjykim të drejtë në përputhje me procedurën e rregullt ligjore ose të drejtë në mbrojtje të barabartë me ligj. Çdo person fizik apo juridik ka të drejtë në gjykim të drejtë dhe brenda afatit të arsyeshëm kohor.
3. Çdo person ka të drejtë t'i drejtohet gjykatës për të kërkuar mbrojtjen dhe zbatimin e të drejtave të tij të ligjshme. Çdo person ka të drejtë të përdor mjetet juridike kundër një vendimi gjyqësor apo administrativ që cenon të drejtën apo interesat e tij në mënyrën e caktuar me ligj.

4.2. Kontrolli gjyqësor nga gjykata Kushtetuese

Gjykata Kushtetuese supozon sistem ligjor hierarkik, i cili respekton kushtetutën. Koncepti i juridiksionit kushtetuese tregon kategorinë e çështjeve që mund të bëhen objekt shqyrtimi në gjykatën që jep drejtësi.

Jurisdiksioni kushtetues përfshin të gjithë llojet e konflikteve kushtetuese që kanë rëndësi për rendin kushtetues. Jurisdiksioni kushtetues sipas Kushtetutës së RM-së, përfshinë shumë aspekte të rëndësishme, duke filluar nga kontrolli i kushtetutshmërisë së ligjeve, procedurave të papajtueshmërisë në funksionin e Presidentit, mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të qytetarëve. Detyra e Gjykatës Kushtetuese nuk është zgjidhja e një mosmarrëveshje juridike për çështje të caktuar juridike, por identifikimi i fakteve të natyrës kushtetuese, të cilët shërbejnë për realizimin e kompetencave të saj.

Kontrolli kushtetues i veprimtarive administrative rrjedh nga detyrimi i administratës publike për të vepruar sipas parimit të kushtetutshmërisë dhe nga respektimi i parimit të shtetit të së drejtës, sipas të cilit mbrojtja kundër cënimit të të drejtave të gjithkujt nga ndërhyrjet e pushtetit

publik duhet të jetë sa më e plotë. Funkzioni i mbrojtjes kushtetuese mund të realizohet vetëm kur zbatimi i Kushtetutës dhe më pas i normave ligjore dhe nënligjore nga administrata publike është i kontrollueshëm.

Drejtësia kushtetuese nënkupton sigurimin e procesit të kushtetutshmërisë dhe ruajtjen erendit kushtetues. Ky nocion përfshin tërësinë e veprimeve institucionale dhe normativenë funksion të ruajtjes dhe mbrojtjes së asaj çfarë përbënë rregullsi dhe stabilitetkushtetues. Supermacia kushtetuese- Sipas Jutta Lumbach , ish Kryetar i Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Gjermanisë, koncepti i supermanisë së kushtetutës nënkupton bartjen reautoritetit më të lartë në sistemin juridik tek institutit i Kushtetutës si akt fundamental. Siguria Juridike – Koncepti i sigurisë juridike është një parim i rëndësishëm i cili nënkupton që normat juridike duhet të jenë të qarta dhe precize në mënyrë që qytetarët të mund të jenë të sigurt në lidhje me të drejtat dhe detyrimet e tyre ndaj së drejtës. Parimi i sigurisë juridike është veçanërisht i rëndësishëm me rastin e hartimit të akteve normative (ligjeve, akteve nënligjore). SHTETI I SË DREJTËS Shteti i së drejtës është ndër parimet fundamentale të demokracisë moderne kushtetuese. Kushtetuta e Kosovës në nenin 7 të sajë ka përcaktuar sundimin e ligjit ndër vlerat mesublime kushtetuese: “Rendi Kushtetues i Republikës së Kosovës bazohet në parimet e lirisë, paqes, demokracisë, barazisë, respektimit të drejtave dhe lirive të njeriut dhe sundimit të ligjit, mos diskriminimit, të drejtës së pronës, mbrojtjes së mjedisit, drejtësisë sociale, pluralizmindarjes së pushtetit shtetëror dhe ekonomisë së tregut”. Juristi britanik Albert Dicey i cili nocionit të së drejtës i kishte dhënë një popullaritet të konsiderueshëm, këto janë tri elementet të cilat asociohen në këtë nocion:

1. Askush nuk mund të dënohet ose të bëhet të vuaj përveç në rast të shkeljes së ligjit të dëshmuar në gjykatë;
2. Askush nuk është mbi ligjin dhe të gjithë janë të barabartë përpara ligjit pavarësisht nga statusi social, ekonomik apo politik dhe
3. Sundimi i ligjit përfshinë rezultatet e vendimeve gjyqësore për përcaktimin e të drejtave të personave privatë. Shteti i së drejtës nënkupton ushtrimin e funksioneve publike në pajtim me të drejtën.

Presidenti i Republikës është Kryetar i Shtetit dhe përfaqëson unitetin e popullit.⁵⁴ Presidenti i Republikës edhe pse është i ndarë nga organet kryesore që realizojnë tre pushtetet, kryen disa funksione që kanë natyrën e këtyre pushteteve. Kompetencat e Presidentit janë specifike dhe të përcaktuara shprehimisht në Kushtetutë. Presidenti në zbatim të kompetencave të tij, nxjerr dekrete, si akte normative administrative. Pajisja e Presidentit me një

⁵⁴ Neni 79 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

numër të konsiderueshëm të kompetencave në sferën e ekzekutivit, për nga natyra e afrojnë këtë institucion me veprimtarinë ekzekutive urdhërdhënëse të administratës shtetërore. Presidenti në ushtrimin e funksioneve të tij, krahas akteve që janë rezultat dhe shprehje e drejtimit politik, nxjerr edhe akte individuale me karakter administrativ. E drejta për emërim dhe shkarkim të funksionarëve të ndryshëm të shtetit, dhënia e dekoratave dhe njohjeve në përputje me ligjin janë disa nga aktet administrative të Presidentit që kontrollohen nga gjykatat.⁵⁵

Dekretet me natyrë administrative të Presidentit kontrollohen nga Gjykata Kushtetuese. Presidenti me propozim të Kuvendit mund të shkarkojë bartës të funksioneve shtetërore dhe publike, për shkelje të Kushtetutës ose për shkelje të rënda të ligjit gjatë ushtrimit të funksioneve të tij, psh. Dekreti për shkarkim me natyrë administrative-kushtetuese ankimohen në Gjykatën Kushtetuese, edhe pse ky jurisdikcion i Gjykatës Kushtetuese nuk është i përcaktuar me Kushtetutës.⁵⁶

⁵⁵ **Neni 84 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës.**

⁵⁶ https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2017/05/Kosowo_alb_010117.pdf çasja e fundit më datën 02.06.2020 në ora 00:35

Kontrolli i Administratës Publike nga Avokati i Popullit (Ombudsperson)

5. Rëndësia e institucionit të Avokatit të Popullit

Në shumë vende të botës, një formë e veçantë e kontrollit të administratës realizohet me institucionalizimin e ombudsmanit. Ombudsmani është fjala e vjetër noridike, që do të thotë “përfaqësues” ose “njeri i besuar”.

Rrënja e termi “Ombusman” rrjedh nga fjala e vjetër “omud” që do të thotë “përgjegjësi”, “detyrë”, “komision”.⁵⁷ Nga kjo fjalë duke i shtuar prapashtesën “man” ka rrjedhur termi “ombusman”, që do të thotë komisioner menaxher, përgjegjës.

Më tej, fjala suedeze ombudsman është përdorur për të emruar një person detyra e të cilit ishte të kujdeset për interes e dikujt tjetër. Në gjenezën e vet, ombudsmani është institucion që për here të parë u paraqit në Suuedi.⁵⁸ Ai u krijua në fillim të shekullit XIX me Kushtetutën e viti 1809, kushtetutë kjo e bazuar në balancën e pushteteve ndërmjet mbretit dhe parlamentit, në mënyrë që të krijohej një kontroll parlamentar më i fortë mbi pushtetin ekzekutiv.

Institucioni i Ombudsmanit si formë e veçantë e kontrollit të administratës drejtëpërdrejt është i lidhur me idenë për realizimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Për shkak, ombudsmani përkufizohet si mbrojtës i të drejtave të qytetarëve.

Ombudsmani sot është institucion detyra themelore e të cilit është mbrojtjs e të drejtave themelore të qytetarëve, veçmas nga puna e paligjshme dhe e pa rregullt dhe jo efikase e organeve të administratës. Institucionet i ombudsmanit si mbrojtës i ligjshmërisë dhe të drejtave qytetarëve është zgjeruar në forma të ndryshme, para se gjithash në vendet skandinave dhe noridike (Danimarkë, Norvegji, Filandë) si dhe vendet tjera në të gjitha kontinentet (Britania e Madhe, Zelanda të Re, Gjermani, Francë, Poloni, Austri).⁵⁹

Parimet mbi të cilat vepron ombudsmani janë: pavarësia, paanshmëria, ptofesionalizimi dhe konfidencialiteti.

Të gjitha institucionet e ombudsmanit në botë kanë të përbashkët atë që ato janë institucione demokratike të bazuar në njohjen e të drejtave themelore të individëve dhe në parimin e shteti ligjor.

⁵⁷ New short Oxford English Dictionary

⁵⁸ K.Kryeziu “E drejta administrative”, Prizren 2019, f. 221

⁵⁹ Shih refrenc 58

Ndërtimi i shtetit ligjor kërkon mëvetësinë më të forte të organeve të administratës, por edhe përgjegjësinë dhe kontrollin me të përfocuar të tyre në raport me kuvendin. Në realizimin e kontrollit të administratës rol të rëndësishëm ka edhe ombudsmani i cili mbikëqyr punën e administratës. Në shtetin juridik duhet të sigurohet mbrojtja më efikase e të drejtave të qytetarëve.

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur i përkushtuar ndaj mbrojtjes, promovimit dhe mbikëqyrjes së zbatimit të të drejtave dhe lirive themelore. I themeluar si një institucion i pavarur kushtetues, struktura, mandati dhe shtrirja e tij është përkufizuar në bazë të Ligjit të ri mbi Avokatin e Popullit, me anë të së cilit ky institucion u ripërtëri në vitin 2015.¹⁰ Ligji gjithashtu e përcakton atë si Mekanizmin Nacional Parandalues për parandalimin e torturës.

Gjithashtu në bazë të Ligjit mbi Barazinë gjinore dhe të Ligjit për Mbrojtje nga Diskriminimi, ai është i ngarkuara me detyrën për trajtimin e rasteve të diskriminimit, si në bazë të gjinisë ashtu edhe në baza të tjera.

Prandaj, ai ka për detyrë që ex officio (sipas detyrës zyrtare) apo në bazë të një ankese, të hetohet veprimi apo mosveprimi i autoriteteve publike të cilat mund të kenë shkelur të drejtat e ndokujt. Për më tepër, funksionet e tij në lidhje me parandalimin e torturës u japin zyrtarëve të tij të drejtën që të kenë qasje në qendrat e paraburgimit dhe të kërkojnë çfarëdo dokumenti nga institucionet publike. Avokati i Popullit emërohet nga Kuvendi për një mandat të vetëm 5 vjeçar dhe përzgjedhja bëhet nëpërmjet një votimi në dy raunde, me shumicë absolut të deputetëve të kuvendit.¹⁴ Pas një konflikti të zgjatur ligjor, një vendim i Gjykatës Kushtetuese, i dha Avokatit të Popullit autonomi të plotë për të përcaktuar procedurat administrative, kërkesat e punës dhe sistematizimin e posteve, si dhe të hartojë buxhetin e tij vjetor për miratim nga Kuvendi. Megjithatë, ndryshimet ligjore të vitit 2015 nuk kanë paraparë ndonjë emërim të pavarur nga ana e Avokatit të Popullit, duke e lenë sërish Kuvendin përgjegjës për të përzgjedhur nga dy kandidatët për secilën pozitë, në bazë të rekomandimeve të dhëna nga Avokati i Popullit. Duke qenë se Avokati i Popullit është vetë përgjegjës ndaj Kuvendit për funksionimin e Institucionit si tërësi, roli i Kuvendit në krijimin e personelit të tij duket të jetë i panevojshëm dhe i papërshtatshëm.

Një e drejtë e thjeshtë për të kundërshtuar emërimin apo aprovimin e mëparshëm, do të kishin qenë më të përshtatshme, ashtu siç ishte propozuar në vitin 2013 nga Këshilli i Evropës (KE), por që nuk është përfshirë brenda Ligjit.⁶⁰ Në atë kohë, KE kishte propozuar gjithashtu edhe ndryshimin e procesit të shkarkimit të Avokatit të Popullit me qëllim zvogëlimin të arsyeve për depozitim. Në këtë rast, rekomandimet u ndoqën, por amendamenti paraqiti një papajtueshmëri në lidhje me shumicën e kërkuar. Rrjedhimisht kur Kushtetuta kërkon një shumicë të përforcuar

⁶⁰ http://www.kipred.org/repository/docs/Albanian_Version_350593.pdf çasja e fundit më datën 02.06.2020 në ora 12:51

prej 2/3 (e cila pasohet nga Rregullorja e Punës së Kuvendit), Ligji për Avokatin e Popullit përmend vetëm një shumicë të thjeshtë.⁶¹

Përderisa dispozita përkatëse kushtetuese është e parëndësishme, kjo ofron një mundësi për një shumicë të pakët për të parandaluar punën e Avokatit të Popullit duke u përpjekur ta shkarkojë atë, pasi që Gjykatës Kushtetuese do t'i duhet kohë që të përmirësojë gjendjen sepse një veprim i tillë do të ishte plotësisht jo kushtetues. Në të njëjtën mënyrë, siç është vënë në pah nga KE, Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi ka krijuar një mungesë të konsistencës duke zgjeruar shtrirjen e mandatit të Avokatit të Popullit edhe tek sektori privat, ndërsa Kushtetuta e kufizon atë vetëm në sektorin publik.¹⁹ Ia vlen të përmendet se dizajni dhe shtrirja e veprimtarisë së këtyre institucioneve ka për qëllim të monitorojë aktivitetet publike, dhe për këtë arsye është i dyshimtë edhe zgjerimi i këtij mandati me kaq lehtësi.

Çfarëdo që të jetë rasti, kjo paraqet edhe mosbarazim ligjor që shërben për të ilustruar mospërputhjen sistematike të rendit ligjor të përmendur më parë. Megjithatë, sfidat kryesore me të cilat është ballafaquar ky Institucion që nga muaji gusht i vitit 2017, dhe ashtu sikurse është theksuar shumë herë nga Avokati i tanishëm i Popullit, janë bashkëpunimi me institucionet e tjera dhe pasojat e intervenimeve të tij. Sa i përket të parave, ndodh akoma që zyrtarët publikë të mos marrin parasysh kërkesat e tij. Në shumicën e rasteve, ata nuk janë as të vetëdijshëm për detyrimin ligjor për të bashkëpunuar në një hetim të hapur. Një sërë letrash qarkore kanë trajtuar kohët e fundit këtë çështje dhe pozicioni i Institucionit kundrejt administratës publike është përmirësuar në vitet e fundit. Megjithatë, kjo është një metodë ad hoc dhe ex post që nuk mund të garantojë bashkëpunim të plotë nga të tjerët ose në të ardhmen. Sanksionet disiplinore janë parashikuar në nenin 25, por ato nuk pasqyrohen në regjimin disiplinor dhe si të tilla rrallëherë edhe zbatohen. Sa i përket këtij të fundit, edhe pse Ligji mbi Avokatin e Popullit përcakton një detyrim për të raportuar në lidhje me veprimet e ndërmarra për të trajtuar komentet dhe rekomandimet e dhëna nga ana e Avokatit të Popullit, shumë institucione nuk arrijnë ta bëjnë këtë në kohën e duhur. Institucioni ka adresuar çështjen duke kërkuar në mënyrë aktive veprime të tilla, duke e ngritur çështjen në nivel qendror dhe duke i turpëruar njësitë dhe organet jo-bashkëpunuese. Kjo është një strategji e zakonshme që përdoret nga institucione të ngjashme përgjatë tërë Evropës, ku ka rezultuar me sukses të pabarabartë, kryesisht në varësi të kontaktit publik të Avokatit të Popullit përkatës.

⁶¹ http://www.kipred.org/repository/docs/Albanian_Version_350593.pdf çasja e fundit më datën 03.06.2020 në ora 14:00

5.1 Aspekti kushtetues i Avokatit të Popullit

Shumica e parimeve në lidhje me barazinë dhe të drejtat e njeriut të BE-së janë transferuar drejtpërsëdrejti edhe në legjislacionin e Kosovës. Kosova i ka përvetësuar në kushtetutën e saj konventat e të drejtave të njeriut, duke i vendosur ato mbi legjislacionin e brendshëm dhe duke i bërë ato drejtpërdrejtë të zbatueshme nga gjykatat dhe administratat publike. Përveç kësaj janë hartuar dhe miratuar edhe një sërë ligjesh dhe aktesh nënligjore për të mbrojtur dhe promovuar standardet e të Drejtave të Njeriut, duke mbuluar rastet e diskriminimit dhe barazisë gjinore, si dhe forcimin e organeve të së Drejtave të Njeriut dhe mandatin e Institucionit të Avokatit të Popullit të Kosovës. Megjithatë, rezultatet në lidhje me implementimin aktual mbeten të pamjaftueshme. Që nga viti 2015 Kosova ka adaptuar të ashtuquajturën “pako të ligjeve për të drejtat e njeriu” me qëllim të mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave të njeriut të individëve, duke mbuluar dispozitat kundër diskriminimit dhe barazisë gjinore.⁶²

Pakaja e sapo adaptuar e ligjeve ka ardhur si rezultat i kushteve të BE-së të përcaktuara në Udhëzuesin për Liberalizimin e Vizave për Kosovën, me anë të së cilit i është kërkuar institucioneve të Kosovës që të adaptojnë dhe zbatojnë një legjislacion i cili do të ofronte mbrojtje efikase kundër diskriminimit, duke ruajtur një respekt të plotë ndaj dispozitave vendore për të drejtat e njeriut. Edhe dy vite pas miratimit të tyre, zbatimi aktual i këtyre ligjeve ka ngecur prapa. Kapacitet aktuale institucionale për të zbatuar këto ligje mbeten të pakta dhe rastet pranë gjykatave të rregullta dhe institucioneve publike që kanë të bëjnë me diskriminimin mbeten të rralla. Përjashtim përbënë Gjykata Kushtetuese, e cila aplikon parimet ndërkombëtare të të Drejtave të Njeriut, të cilat janë të varguara të Kushtetutë në një numër të caktuar të lëndëve. Ndryshe, gjykatat e rregullta rrallëherë shfrytëzojnë pakon e ligjeve mbi të drejtat e njeriut në bazë të parimeve ndërkombëtare mbi të drejtat e njeriut të përcaktuara në Kushtetutë. Gjithashtu shumë rrallë shfrytëzohet edhe praktika gjyqësore e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.⁶³ Individët rrallë paraqesin në gjykata lëndë kundër diskriminimit dhe kur çështjet e tilla shqyrtohen, ligjet përkatëse nuk zbatohen në mënyrë korrekte. Siç është theksuar nga Avokati i Popullit, Gjykatat vazhdojnë të dështojnë në zbatimin e dispozitave të ligjit kundër diskriminimit, në veçanti në rastet që kanë të bëjnë me të drejtat e personave të komunitetit LGBT (Lezbike, Homoseksual, Biseksual, Transgjinorë). Në mënyrë të veçantë, rastet e dhunës në bazë të orientimeve seksuale janë të prira ndaj fenomenit të “rigjykimit”, me ç’rast gjykatat dështojnë në nxjerrjen e vendimeve përfundimtare për autorët e veprës penale. Injorimi i problemit duket të shihet si zgjidhje. Për më

⁶² http://www.kipred.org/repository/docs/Albanian_Version_350593.pdf çasja e fundit më datën 02.06.2020 në ora 12:39

⁶³ Shih refrenc 60

tepër, në disa konteste të punës që janë paraqitur në gjykata nga persona të larguar nga puna për shkak të orientimeve të tyre seksuale, dispozitat kundër diskriminimit kanë dëshmuar të jenë minimalisht të njohura nga gjyqtarët dhe si të tilla mbeten të papërdorura nga gjyqtarët. Pengesa të tjera në lidhje me implementimin rrjedhin nga mungesa e madhe në mbledhjen e statistikave përkatëse dhe në veçanti mungesa e zhvillimit të një mekanizmi hetues në monitorimin e rasteve të diskriminimit nga institucionet publike.⁶⁴

Sipas Ligjit mbi Barazinë Gjinore, të gjitha institucionet duhet të mbledhin dhe të dorëzojnë pranë Agjencisë Kosovare të Statistikave të dhënat e ndara sipas grupeve gjinore për qëllime të raportimit dhe monitorimit të rregullt. Për më tepër, ndjekja e rasteve të diskriminimit edhe në gjykata e rregullta duket të jetë e pakët me problemet që dalin nga mungesa e identifikimit dhe kategorizimit të duhur të rasteve nga agjencitë e zbatimit të ligjit dhe nga gjykatat. Për shembull, Policia e Kosovës nuk raporton 5 për rastet e dhunës ndaj komunitetit LGBT “për shkak të orientimit seksual dhe identifikimit gjinor” edhe pse një gjë e tillë është e paraparë me ligj. Me jurisprudencën e regjistruar që mbetet e ulët dhe e dobët, për më tepër reaktive nga agjencitë e zbatimit të ligjit, përmbushja e kushteve të ligji kundër diskriminimit dhe barazisë gjinore të kërkuara nga procesi i integritetit në BE-së mbetet e vonuar. Raporti ofron një analizë ligjore të gjendjes aktuale që ndërlidhet me të Drejtat e Njeriut, duke filluar me të metat sistematike dhe duke vazhduar me ligjet përkatëse të aplikueshme dhe institucionet që janë të përfshira drejtpërsëdrejti në mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut, përfshirë edhe atë që ka të bëjë me Qasjen në Dokumentet Publike, një pyetje që shpeshherë është injoruar. Ky raport përfundon me një sërë rekomandimesh për përmirësimin e gjendjes aktuale të ofrimit të të Drejtave të Njeriut në Kosovë.

Ligjet të cilat përbëjnë të ashtuquajturën Pako të së Drejtave të Njeriut, Ligji Kundër Diskriminimit, Ligji për Barazinë Ligjore dhe Ligji mbi Avokatin e Popullit, janë vetëm një pjesë e sistemit të gjerë qeverisës së Kosovës, i cili është përfundimisht përgjegjës për respektimin e të Drejtave Themelore të Njeriut. Prandaj, ato janë vetëm një pjesë e problemit. Kosova aktualisht është duke u përballur me një krizë, duke ndikuar si në nivelin politik ashtu edhe në atë gjyqësor, dhe çdo pjesë e legjislacionit, pavarësisht se sa mirë është shkruar individualisht, mund të kryejë punën mirë vetëm brenda kushteve sa i lejohet nga ana e strukturave të vendit.

Këto çështje sistematike janë theksuar nga agjenci apo organizata të ndryshme të cilat për vite të tëra punojnë në Kosovë në lidhje me të Drejtat e Njeriut, duke theksuar se me anë të Strategjisë dhe Planit Zhvillimor për Institucionin e Avokatit të popullit 2017-2019 është vendosur që trajtimi i tyre të jetë një synim strategjik i këtij Institucioni.⁶⁵

⁶⁴ http://www.kipred.org/repository/docs/Albanian_Version_350593.pdf çasja e fundit më datën 02.06.2020 në ora 13:00

⁶⁵ Shih refrenc 62

Këto çështje janë identifikuar gjerësisht si të ndërlidhura me dy fusha kryesore, një mungesë të harmonizimit ligjor dhe një pavarësi të ulët gjyqësore në praktikë, gjë që dëmton koherencën e zbatimit të plotë ligjor. Këto pyetje padyshim ndikojnë në situatën e të Drejtave të Njeriut, por natyra e tyre e gjerë gjithashtu i shtyn ato përtej fushëveprimit të këtij raporti.

Një problem tjetër i identifikuar si me ndikim në implementimin e rendit ligjor është mungesa e harmonizimit të Ligjit. Kuvendit të Kosovës i mungon një zyrë e fortë juridike, e cila është e aftë të ofrojë ndihmë teknike ndaj ligjvënësve. Rrjedhimisht, secila pjesë e legjislacionit trajtohet në mënyrë të ndarë dhe jo si pjesë e një rendi më të gjerë ligjor. Për më tepër, në shumë instanca rregullore të tilla vazhdojnë të përpilohen me ndihmën ndërkombëtare, duke sjellë një sfond, ekspertizë dhe tradita heterogjene në proceset e hartimit. Prandaj, sistemi ligjor mund të përkufizohet shumicën e kohës si një punës të cilës shpeshherë i mungon jo vetëm një strukturë e përkufizuar saktë, por edhe koherenca e brendshme dhe planifikimi strategjik.

Sa i përket të drejtave individuale, Kapitulli II i Kushtetutës së Kosovës ofron 35 nene të cilat i përkushtohen të drejtave themelore të njeriut, duke filluar nga të drejtat mbi jetën dhe integritetit deri tek privatësia dhe familja. Sipas Kapitullit III, të drejtat e përbashkëta të komuniteteve përfshijnë respektin e plotë ndaj gjuhës dhe zakoneve të tyre, si dhe përfaqësimi i tyre pranë institucioneve politike dhe administrative. Më tej Neni 22 ofron një numër të mekanizmave të cilat bëhen të aplikueshme në mënyrë automatike, përfshirë këtu edhe Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut, pa marrë parasysh statusin e Kosovës si nënshkruese e saj.⁷ Ky integrim kushtetues paraqet një sërë problemesh.

5.2. Ankesat individuale të Avokati i Popullit

Fillimisht, sa i përket rendit të precedencës, Neni 22 nuk arrin që të përcaktojë një hierarki të traktateve apo të themelojë kriteret për zgjidhjen e kundërthënieve apo shkeljeve të mundshme. Për më tepër, roli i praktikës gjyqësore i Gjykatës Evropiane mbi të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ) mbetet problematik. Përderisa Konventa Evropiane mbi të Drejtat e Njeriut është bërë pjesë integrale e rendit ligjor, Neni 22 nuk e përmend këtë jurisprudencë. Për më tepër është krijuar si kriter i vetëm interpretues i Nenit 53.

Gjykata Kushtetuese rrjedhimisht e ka konsideruar se është e fuqizuar për të vendosur në bazë të praktikës gjyqësore që rrjedh nga GJEDNJ-ja, duke i dhënë në këtë mënyrë vetes një korpus të gjerë gjyqësor për të përforcuar arsyetimin e vet ligjor.

Në mesin e fjalive të tjera, ky fenomen është i dukshëm në rastin e Valo Bislimit, ku Gjykata ka përfituar nga arsyetimi i GJEDNJ-së për të vendosur apriori në lidhje me një pyetje të thjeshtë administrative në lidhje me lëshimin e një pasaporte, duke e vënë atë brenda kornizës së respektimit të lirisë së lëvizjes. Megjithatë, meqenëse Kosova nuk është pjesë e Konventës, mekanizmat e jashtëm të dëmshpërblimit nuk mund të zbatohen.

Për më tepër kjo qasje nga ana e Gjykatës Kushtetuese përbënë një përjashtim pasi që përfaqëson gjykatën e vetme në Kosovë e cila në baza të rregullta i referohet kësaj jurisprudence, edhe nëse bëhet në mënyrë jo të qëndrueshme. Sipas Avokatit të Popullit gjykatat e rregullta nuk arrijnë ta bëjnë këtë dhe në vend të kësaj mbështeten vetëm në dispozitat e brendshme të cilat janë të aplikueshme me rastin e caktuar.⁶⁶

Në praktikë kjo mungesë e aplikimit e redukton në masë të madhe efikasitetin e kornizës së mbrojtjes kushtetuese.

Megjithëse korniza ligjore e Kosovës si Kushtetuta, ligji për Përdorimin e Gjuhëve, Ligji për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Komuniteteve dhe Pjesëtarëve të tyre si dhe Ligji për Vetëqeverisje Lokale ,garanton status të barabartë të gjuhës shqipe dhe asaj serbe në përdorimin zyrtarë, si në nivel qendror dhe lokal dhe siguron përdorimin e duhur të gjuhëve zyrtare dhe gjuhëve të komuniteteve të tjera në Kosovë, të cilat konsiderohen zyrtare në nivel komunal sipas kushteve të parapara me ligj, si dhe përcakton mekanizma mbrojtës për të monitoruar dhe për të siguruar mbrojtjen e të drejtave gjuhësore, kjo padyshim ende nuk është e mjaftueshme dhe

⁶⁶ Shih refrenc 62

nuk ofron zbatim adekuat të tyre me qëllim të mbrojtjes dhe ruajtjes së identitetit gjuhësor të komuniteteve.⁶⁷

Edhe pse nga viti në vit vërehen ndryshime të caktuara në këtë drejtim, ende është një rrugë e gjatë deri në respektim të plotë të kornizës ligjore që ka të bëjë me të drejtat gjuhësore. Duke analizuar situatën aktuale, është evidente se problemet me zbatimin e përdorimit të barabartë të gjuhëve zyrtare, janë ende të pranishme edhe pas gati një dekade që nga miratimi i Ligjit për Gjuhët, dhe se ende nuk është siguruar plotësisht përdorimi i barabartë zyrtar i gjuhëve.

5.3. Avokati i Popullit dhe Administrata Publike

Shërbimi civil është kuptuar si "një institucion qeverisës i programuar nga rregullat të cilat janë, sipas përkufizimit, të arsyeshme të qëndrueshme dhe marrin karakterin e roleve, normave dhe dhe pritshmërisë në lidhje me qëndrimet e shërbimit civil, sjelljet dhe funksione në kryerjen e biznesit shtetëror". Kështu, „shërbimi civil“ i referohet jo vetëm institucioneve shtetërore dhe aktiviteteve profesionale që synojnë të ushtrojnë autoritetin e organeve shtetërore, dhe nënkupton strukturat e organizuara dhe personelin që synojnë ofrimin e shërbimeve shtetërore. Në shumicën e vendeve, nëpunësit civilë gjenden në zonat autoritative të veprimtarisë publike, duke miratuar vendime të politikave dhe ofruar këshilla dhe/ose zbatuar politikat shtetërore.

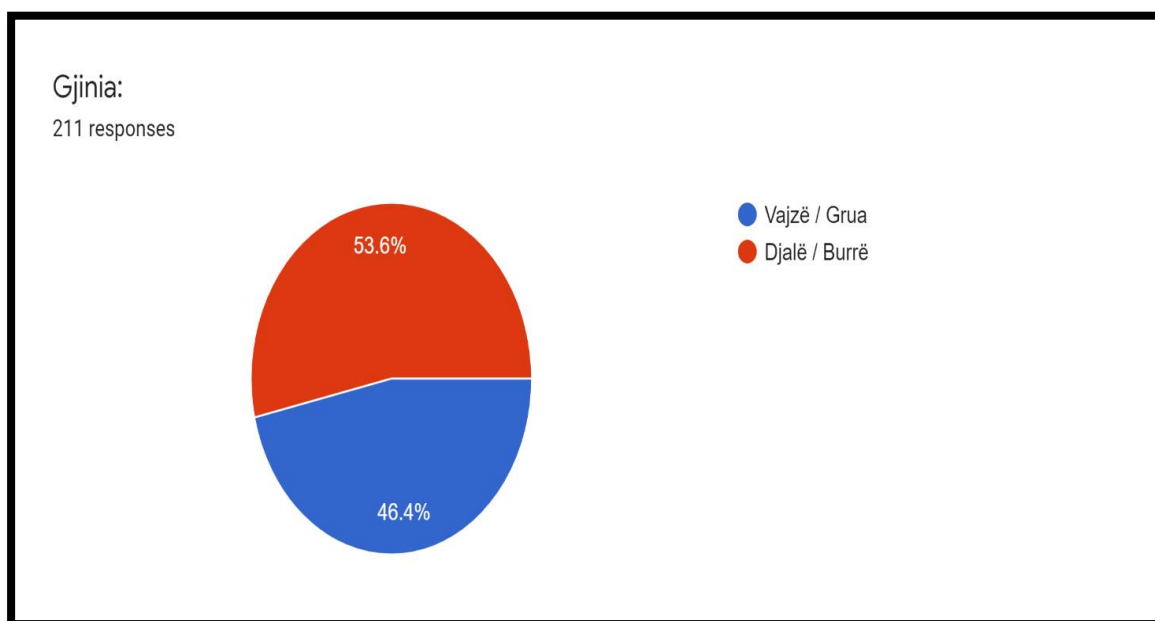
Megjithatë, në disa vende ka një dallim në mes të “shërbimin publik” dhe “shërbimit civil”, ku kjo e fundit është kuptuar si një nëngrup i të parit. Nëse dallimi ndërmjet shërbimit publik/civil nuk vërehet, ne ose e nënvlerësojnë madhësinë e “shërbimit publik” ose errësojmë "dallim cilësor midis shërbimit publik, duke përfshirë punonjësit dhe shërbimin civil me funksionin dhe statusin e tij të veçantë ". Ky dokument do të argumentojnë se, në të kundërt të kësaj, legjislacioni i Kosovës që rregullon shërbimin civil (ligji i shërbimit civil i nxjerra pas shpalljes së pavarësisë) adopton një qasje më të ngushtë, e cili përjashton disa kategori të të punësuarve publikë nga zbatimi i ligjit të shërbimit civil.⁶⁸

⁶⁷ http://www.qendrore.com/digitalrightskosovo/wp-content/uploads/2016/06/01.-Avokati-i-popullit-Raporti_Vjetor_2015_IAP_FINAL_351292.pdf çasja e fundit më datën 03.06.2020 në ora 15:00

⁶⁸ <http://www.legalpoliticalstudies.org/wp-content/uploads/2013/04/Policy-Report-02-2013-civil-service-ALB.pdf> çasja e fundit më date 03.06.2020 në ora 18:43

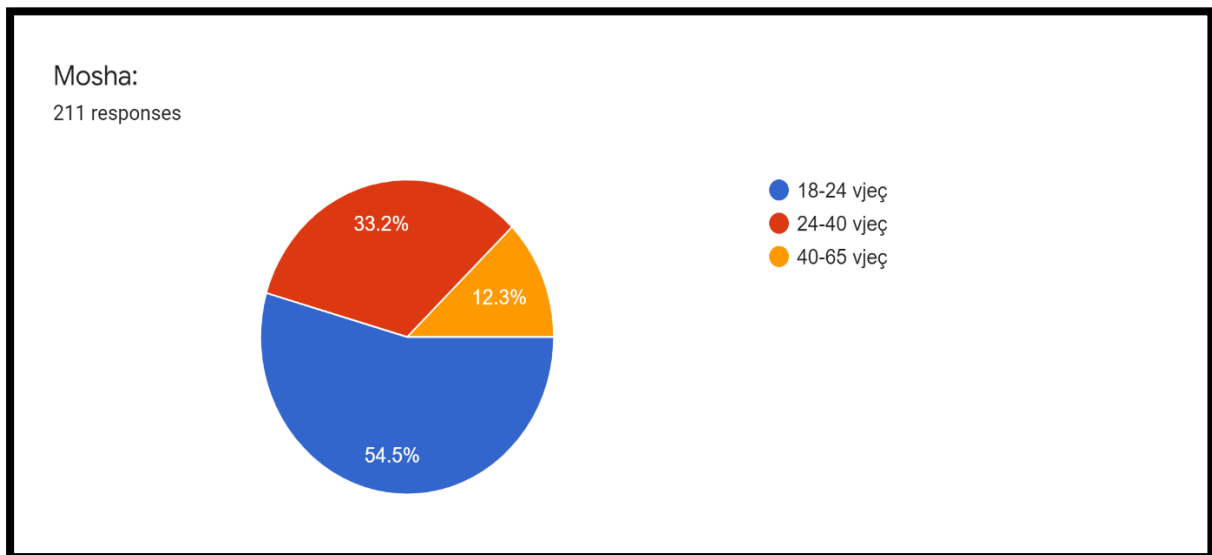
Hulumtimi empirik

Hulumtim empirik është i përbërë nga 12 pyetje, të cilat janë plotësuar në menyrë elektronike me anë të një pyetësorit të krijuar me aplikacioni Google Forms. Pyetjet janë të tipit të mbyllur në mundësi zgjidhjeje të njërit opsion. Në plotësimin e këtij pyetësori kanë marr pjesë 211 anketues të gjinive, të moshave dhe të niveleve të ndryshme.

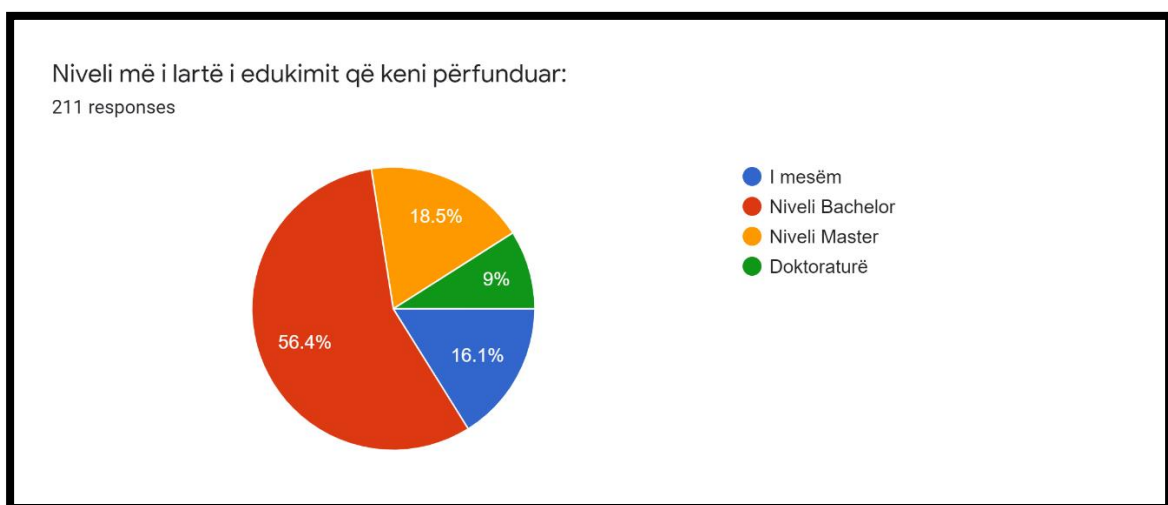
Diagrami.1. Raporti meshkuj/femra

Në hulumtimin tonë kanë qenë pjesëmarrës 211 anketues, ku prej tyre 133 ose 53.6 % janë meshkuj dhe 98 ose 46.4 % janë femra.

Diagrami.2. Mosha të cilën janë marrë te anketuesit

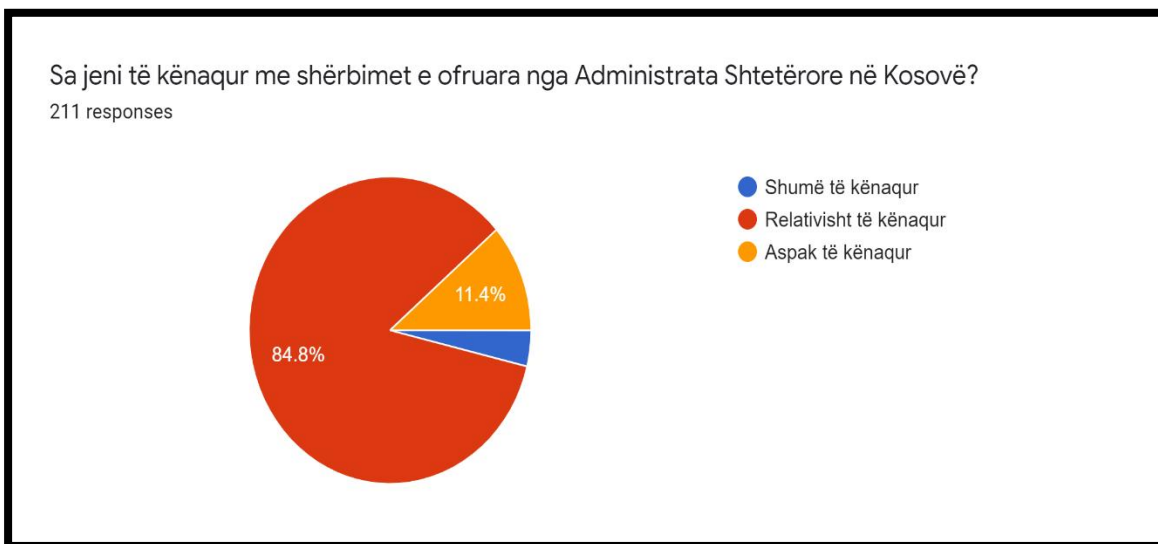
Në këtë diagram janë rezultatet e moshave të pjesëmarrësve në hulumtim, moshës 18-24 vjeç i takojnë 115 ose 54.5% persona, moshës 24-40 vjeç i takojnë 70 ose 33.2% dhe moshës 40-60 vjeç i takojnë 26 ose 12.3% persona.

Digrami.3. Niveli i arsimimit

Në diagrami 3 kemi paraqitur nivelin e edukimit të të anketuarve, ku kemi nxjerrë këto të dhëna:

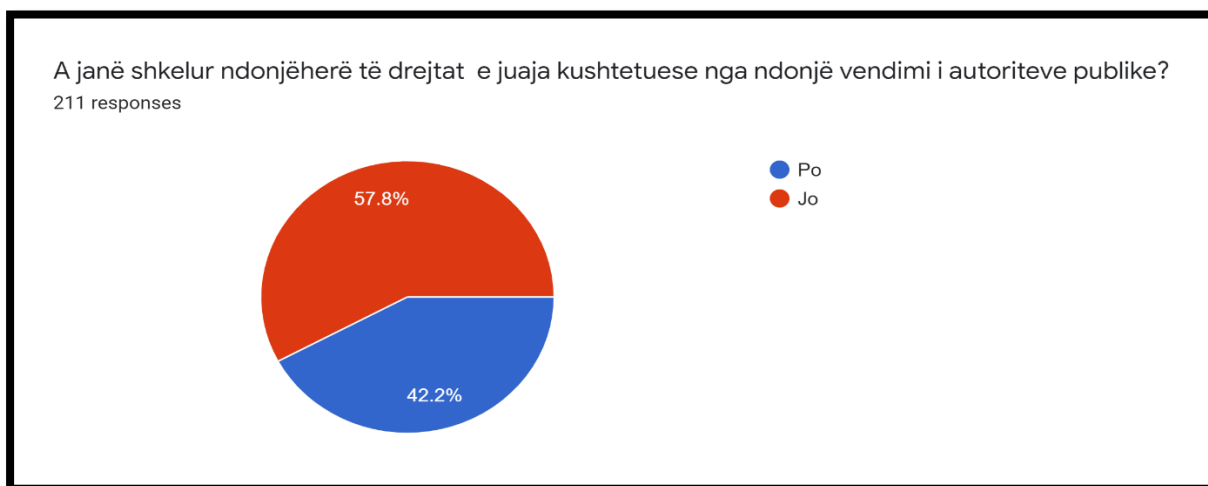
- Niveli i mesëm i shkollimit: 16.1 % ose 34 anketues.
- Niveli Bachelor: 56.4 % ose 119 anketues.
- Niveli Master: 18.5 % ose 39 anketues.
- Dokoraturë: 9 % ose 19 anketues.

Diagrami.4. Shërbimet e ofruara nga Administrata Shtetërore e Kosovës

Në pyetjen se: *Sa jeni të kënaqur me shërbimet e ofruara nga Administrata Shtetërore e Kosovës?* Kemi marrë këto rezultate:

- Shumë të kënaqur kanë rezultuar 8 ose 3.8 % e anketuesve
- Realitivist të kënaqur kanë rezultuar 179 ose 84.8% e anketuesve
- Aspak të kënaqur kanë rezultuar 24 ose 11.4% e anketuesve.

Diagrami.5. Shkelja e të drejtave kushtetuese nga vendimet e autoriteteve publike

Në pyetjen se: *A janë shkelur ndonjëherë të drejtat e juaja kushtetuese nga ndonjë vendim i autoriteve publike?*, anketuesit kanë pasur të zgjedhin dy mundësi Po ose Jo:

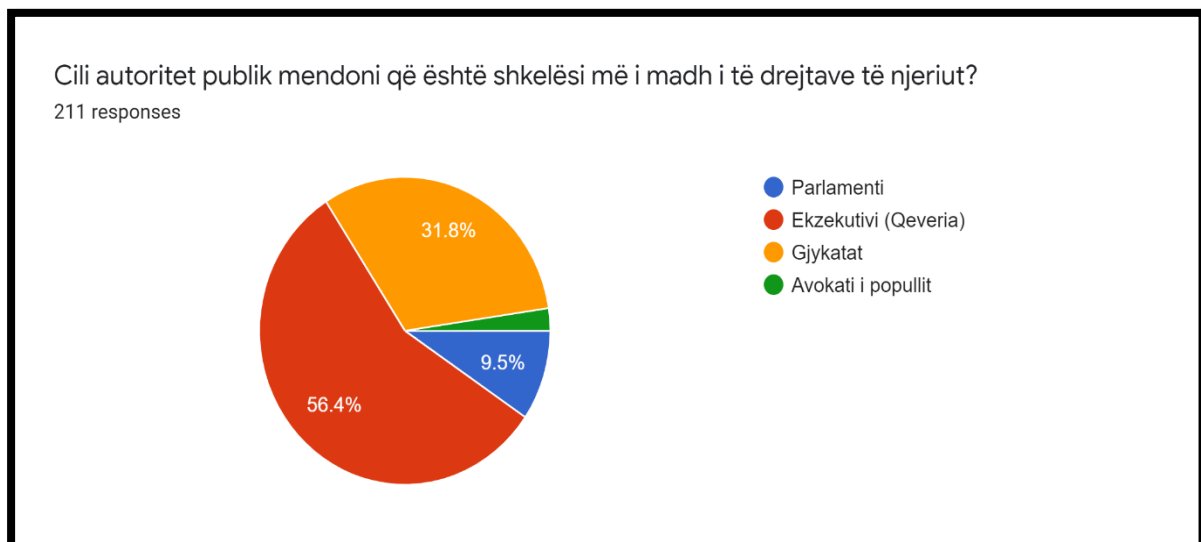
- Po janë përgjigjur 89 ose 42.2% e të anketuarve;
- Jo janë përgjigjur 122 ose 57.8% e të anketuarve.

Diagrami. 6. Paraqitja e ankesave ose padive ndaj autoriteteve publike

Pyetjes: *A keni paraqitur ndonjëherë snkesë ose padi ndaj vendimeve të autoriteteve publike?* u janë përgjigjur kështu anketuesit:

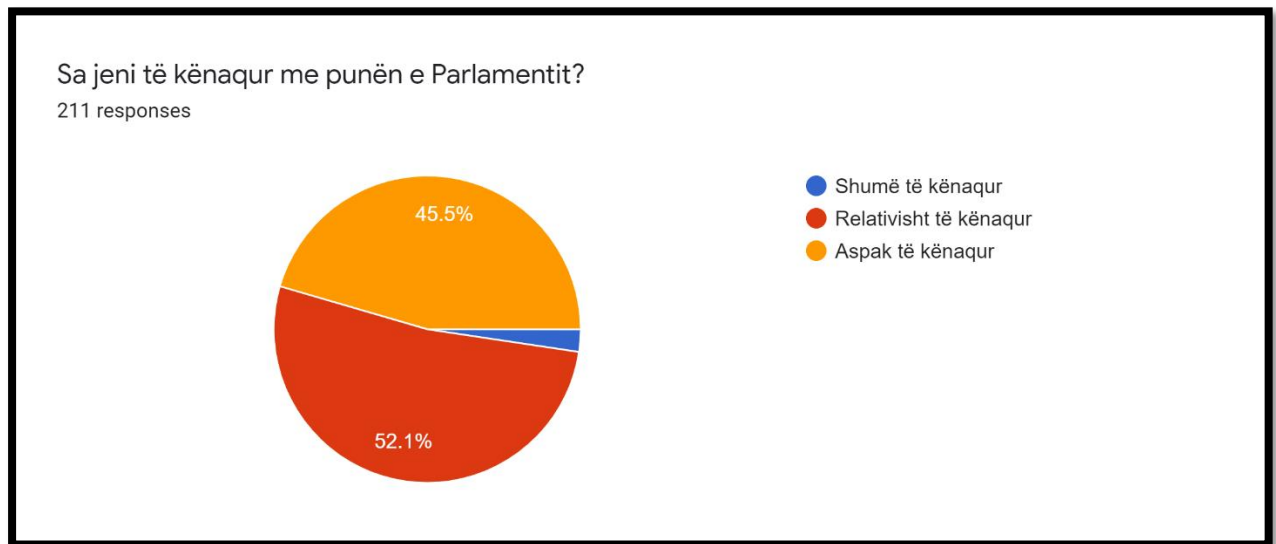
- Alternativen PO e kanë zgjedhur 33 ose 15.6% e të anketuarve.
- Alternativën JO e kanë zgjedhur 178 ose 84.4% e të anketuarve.

Diagrami 7. Cili autoritet publik është shkelësi më i madh i të Drejtave të Njeriut

Në pyetjen: *Cili autoritet publik mendoni që është shkelësi më i madh i të Drejtave të Njeriut?* Anketuesit janë përgjigjur kështu:

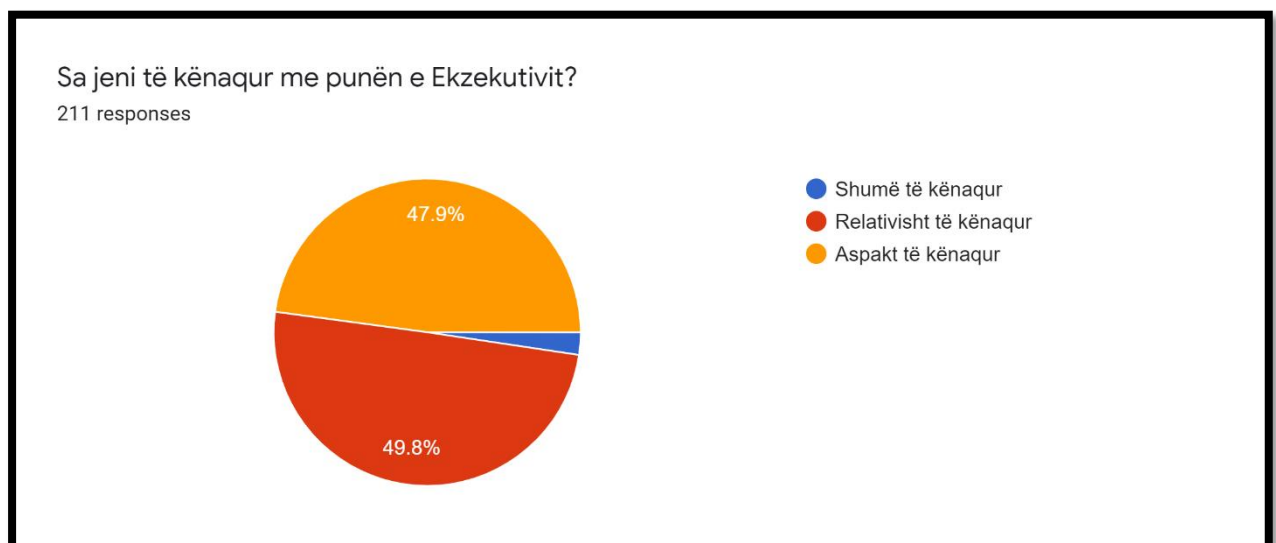
- Parlamenti: 20 ose 9.5% e anketuesve;
- Ekzekutivi (Qeveria): 119 ose 56.4% e anketuesve;
- Gjykatat: 67 ose 31.8% e anketuesve;
- Avokati i popullit: 5 ose 2.4% e anketuesve.

Diagrami.8. Puna e parlamentit

Në diagramin 8 kemi bërë pyetje: *Sa jeni të kënaqur me punën e Parlamentit?* Anketuesit janë përgjigjur kështu:

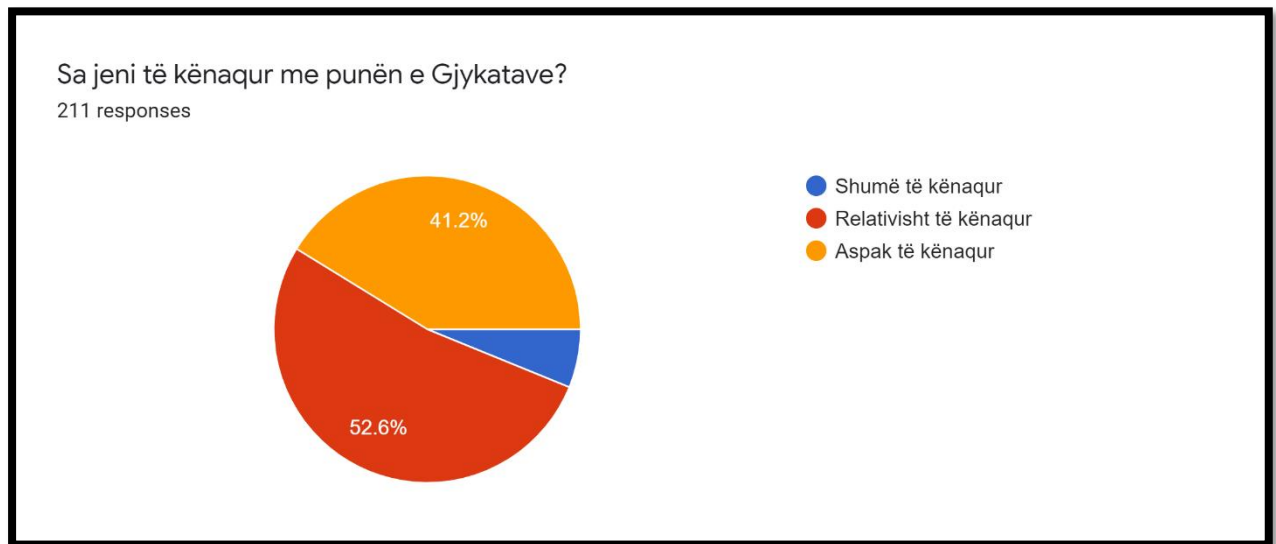
- Shumë të kënaqur: 5 ose 2.4% e anketuesve;
- Realitivisht të kënaqur: 110 ose 52.1% e anketuesve;
- Aspak të kënaqur: 96 ose 45.5% e anketuesve.

Diagrami.9. Puna e Ekzuktivit

Në pytjen: *Sa jeni të kënaqur me punën e Ekzekutivi?*, në kë pyetje anketuesit janë përgjigjur kështu:

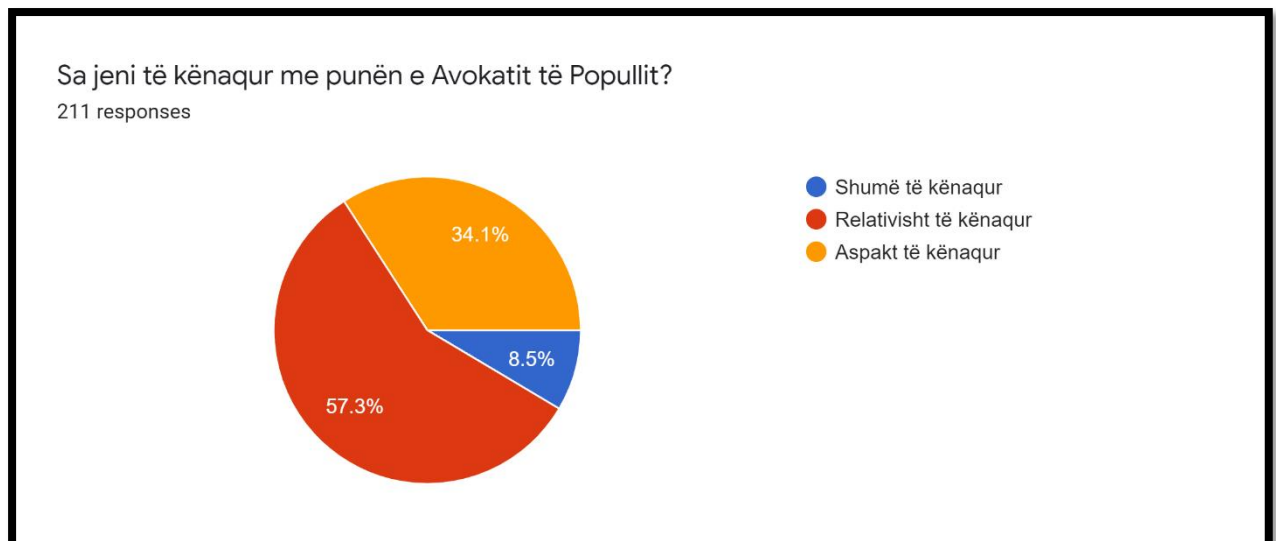
- Shumë të kënaqur: 5 ose 2.4% e anketuesve;
- Relativisht të kënaqur: 105 ose 49.8% e anketuesve;
- Aspak të kënaqur: 101 ose 47.9% e anketuesve.

Diagrami.9. Puna e gjykatave.

Në pytjen: *Sa jeni të kënaqur me punën e Gjykatave?* Në këtë pyetje anketuesit janë përgjigjur kështu:

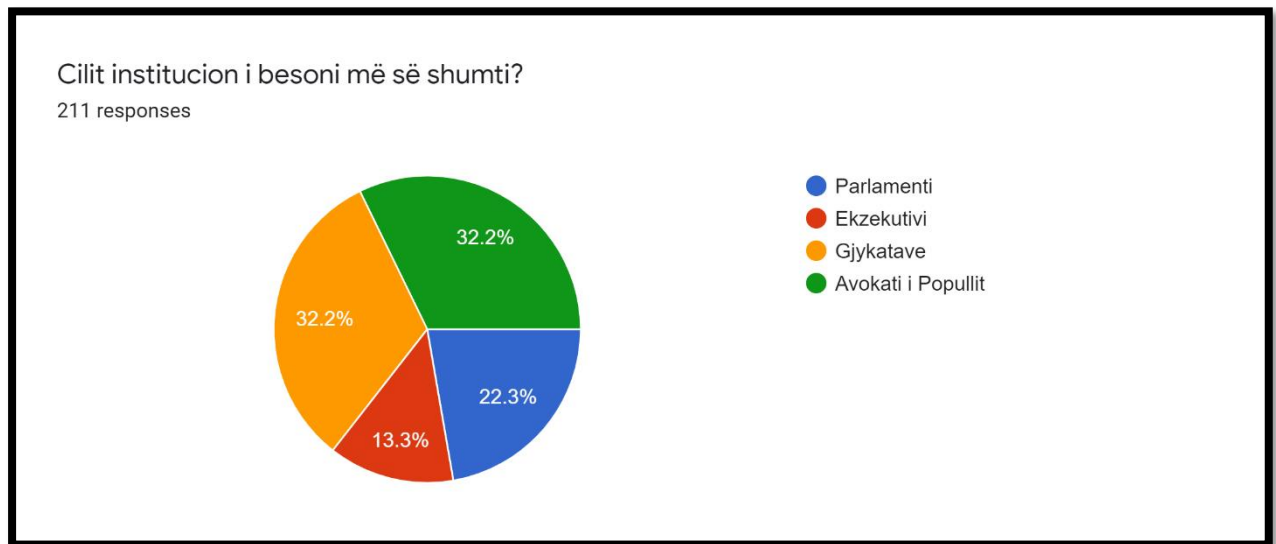
- Shumë të kënaqur: 13 ose 6.2% e anketuesve;
- Relativisht të kënaqur: 111 ose 52.6% e anketuesve;
- Aspak të kënaqur: 87 ose 41.2% e anketuesve.

Diagrami.10. Avokati i popullit

Në pytjen: *Sa jeni të kënaqur me punën e Avokatit të Popullit?*, në këtë pyetje janë përgjigjur kështu:

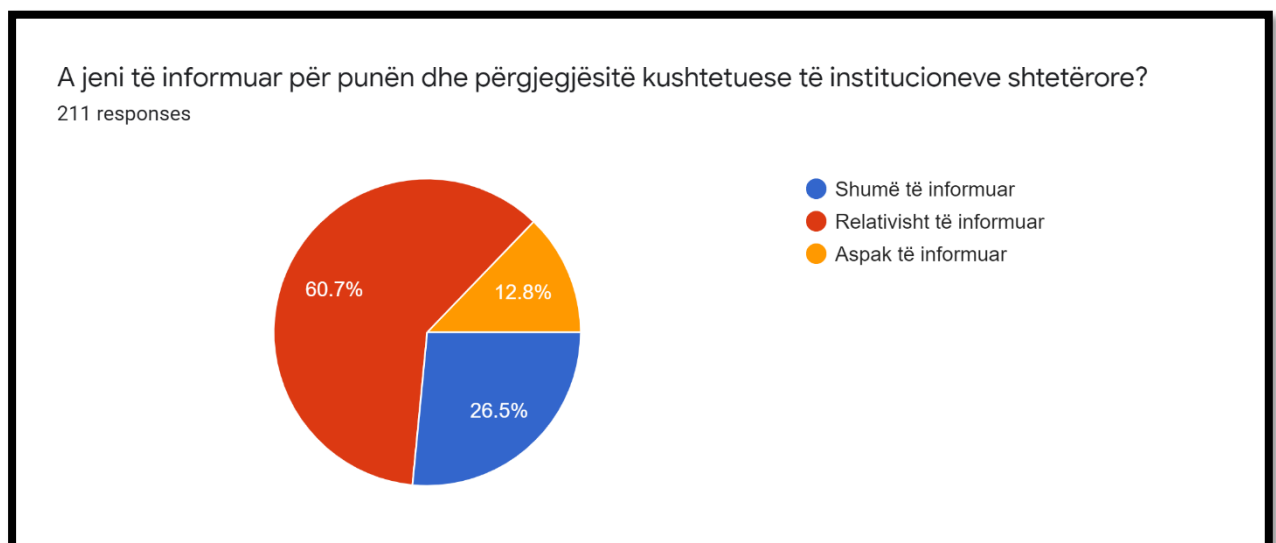
- Shumë të kënaqur: 18 ose 8.5 % e anketuesve;
- Relativisht të kënaqur: 121 ose 57.3% e anketuesve;
- Aspak të kënaqur: 72 ose 34.1% e anketuesve.

Diagrami.11. Besushmëria në institucione

Në pytjen: *Cilit institucion i besoni më së shumti?* Në këtë pyetje janë përgjigjur kështu:

- Parlamentit: 47 ose 22.3% e anketuesve;
- Ekzekutivi: 28 ose 13.3% e anketuesve;
- Gjykatave: 68 ose 32.2% e anketuesve;
- Avokati i popullit: 68 ose 32.2% e anketuesve.

Diagrami.12. Informimi dhe përgjegjësitë kushtetuese të institucioneve shtetërore

Në pytjen: *A jeni të informuar për punën dhe përgjegjësitë të institucioneve shtetërore?* Këtu janë përgjigjur kështu:

- Shumë të informuar: 56 ose 26.5% e anketuesve;
- Relativisht të informuar: 128 ose 60.7% e anketuesve;
- Aspak të informuar: 27 ose 12.8% e anketuesve.

Rekomandimi

Deputetët duhet të promovojnë debat në Kuvend për çështje që kanë rëndësi të madhe për qytetarët e Kosovës;

- Kabineti Qeveritar duhet të rrisë shkallën e përgjegjësisë për t'iu përgjigjur pyetjeve parlamentare;

- Kuvendi duhet të gjejë forma për të siguruar që anëtarët e kabinetit qeveritar tu përgjigjen pyetjeve të deputetëve;

- Deputetët duhet të kërkojnë informacione nga qeveria jo vetëm përmes pyetjeve parlamentare por edhe përmes kërkesave për raporte të shkruara.

- Deputetët dhe Grupet parlamentare duhet të shfrytëzojnë më shpesh instrumentin e mbikëqyrjes parlamentare ndaj Qeverisë, përmes Interpelancave parlamentare.

- Kuvendi duhet të rrisë rolin mbikëqyrës edhe ndaj Agjensioneve të Pavarura që i raportojnë këtij institucioni.

Përfundimi

Në këtë temë masteri me titull ***“Kontrolli i Jashtëm i Administratës publike me theks të veçantë në Republikën e Kosovës”*** kam trajtuar tema që lidhen direkt me administratën publike në Republikën e Kosovës. Rëndësi të veçantë i është kushtuar Parlamentit, Qeverisë, Avokatit të Popullit, Gjykatës Kushtetuese, etj.

Përveç pjesë teorike ku jam bazuar në literature të ndryshme, kam zhvilluar edhe një anketë me qytetarë të Republikës së Kosovës në të cilën kanë marrë pjesë 211 anketues të moshës edhe gjinive të ndryshme. Disa prej pyetjeve që janë parashtruar janë këto:

- *Sa jeni të kënaqur me shërbimet e ofruara nga Administrata Shtetërore në Kosovë?*

Realitivisht të kënaqur kanë rezultuar 179 ose 84.8% e anketuesve

- *A janë shkelur ndonjëherë të drejtat e juaja kushtetuese nga ndonjë vendimi i autoriteve publike?*

Po janë përgjigjur 89 ose 42.2% e të anketuarve dhe Jo janë përgjigjur 122 ose 57.8% e të anketuarve.

- *Cili autoritet publik mendoni që është shkelësi më i madh i të drejtave të njeriut?*

Parlamenti: 20 ose 9.5% e anketuesve; Ekzekutivi (Qeveria): 119 ose 56.4% e anketuesve; Gjykatat: 67 ose 31.8% e anketuesve; Avokati i popullit: 5 ose 2.4% e anketuesve.

- *Sa jeni të kënaqur me punën e Parlamentit?*

Anketuesit janë përgjigjur kështu: Shumë të kënaqur: 5 ose 2.4% e anketuesve; Realitivisht të kënaqur: 110 ose 52.1% e anketuesve; Aspak të kënaqur: 96 ose 45.5% e anketuesve.

- *Sa jeni të kënaqur me punën e Ekzekutivi?*

Në kë pyetje anketuesit janë përgjigjur kështu: Shumë të kënaqur: 5 ose 2.4% e anketuesve; Relativisht të kënaqur: 105 ose 49.8% e anketuesve; Aspak të kënaqur: 101 ose 47.9% e anketuesve.

- *Sa jeni të kënaqur me punën e Gjykatave?*

Në këtë pyetje anketuesit janë përgjigjur kështu: Shumë të kënaqur: 13 ose 6.2% e anketuesve; Realitivisht të kënaqur: 111 ose 52.6% e anketuesve; Aspak të kënaqur: 87 ose 41.2% e anketuesve.

- *Sa jeni të kënaqur me punën e Avokatit të Popullit?*

Në këtë pyetje janë përgjigjur kështu: Shumë të kënaqur: 18 ose 8.5 % e anketuesve; Relativisht të kënaqur: 121 ose 57.3% e anketuesve; Aspak të kënaqur: 72 ose 34.1% e anketuesve.

- *Cilit institucion i besoni më së shumti?*

Në këtë pyetje janë përgjigjur kështu: Parlamentit: 47 ose 22.3% e anketuesve; Ekzekutivi: 28 ose 13.3% e anketuesve; Gjykatave: 68 ose 32.2% e anketuesve; Avokati i popullit: 68 ose 32.2% e anketuesve.

Sipas anketës sonë institucioni i cili shkelë të drejtat e njeriut është Gjykata Kushtetuese, pastaj Qeveria, kurse ai i cili shkelë më pak të drejtat e njeriut është Avokati i Popullit. Istitucioni më i besueshëm ka dalë Avokati i Popullit.

Ndarja e pushteteve e realizuar në praktikë parashikon që Kuvendi (legjislativi) të monitorojë dhe të kontrollojë mënyrën se si Qeveria (ekzekutivi) vë në zbatim kuadrin ligjor të nxjerrë nga Parlamenti. Që kjo të bëhet efektive Kuvendit i janë dhënë një sërë kompetencash kontrolli. Pra, Kuvendi zotëron një sërë mekanizmesh ligjorë kontrolli, të cilat i ushtron mbi pushtetin ekzekutiv dhe institucione të tjera qendrore të rëndësishme kushtetuese ose të krijuara me ligj. Kjo nxjerr në pah pozitën e tij të konsoliduar si një organ qendror kushtetues me pushtet përveçse ligjvënës, ashtu dhe kontrollues, por kjo gjithmonë e parë nën dritën e parimit të ndarjes së pushteteve. Pra, arrihet në përfundimin se roli i Kuvendit nuk qëndron vetëm në bërjen e ligjeve, por edhe në kontrollin dhe drejtimin politik të vendit.

Kontrolli parlamentar ndaj qeverisë është kompetencë e garantuar me Kushtetutën e Republikës së Kosovës. Pavarësisht kompetencave kushtetuese, Kuvendi i Kosovës ende nuk po mund të gjejë forma dhe vullnet për ushtrimin e tyre, me theks të veçantë rolin mbikëqyrës mbi pushtetin ekzekutiv. Pavarësisht dispozitave kushtetuese, ka mungesë të mbikëqyrjes efikase të parlamentit mbi ekzekutivin e vendit. Seanca pyetjesh si formë e mbikëqyrjes shfrytëzohen mjaft shpesh, ndërsa kabineti qeveritar vazhdon ti injoroj ato. Hezitimi i ministrave të kabinetit qeveritar për t'iu përgjigjur pyetjeve parlamentare të deputetëve, hezitimi i tyre për të qenë present në seancë plenare kur trajtohen çështje që dalin nga fushë veprimtaria e tyre, mos përgjigja ndaj ftesave të komisioneve parlamentare për të raportuar në mbledhjet e tyre e deri tek injorimi i rekomandimeve apo qëndrimeve që dalin nga institucioni më i lartë përfaqësues në vend, janë raste të cilat dëshmojnë qartë për pamundësi të ushtrimit të kompetencave kushtetuese të mbikëqyrjes së ekzekutivit nga ana e legjislativit.

Komisionet parlamentare duhet që për secilin projektligj që bie në fushë veprimtarinë e tyre, të organizojnë dëgjime publike me qëllim të përfshirjes dhe konsultimit të një numri sa më të madh të akterëve në procesin ligjbërës. Kuvendi në procesin e draftimit të legjislacionit, duhet të realizojë konsultime më të gjera me organizatat e shoqërisë civile, grupet e interesit dhe qytetarët. Kuvendi i Kosovës duhet të jetë më aktiv në marrjen e nismave legjislative.

Me qëllim të përfaqësimit më të drejtë të qytetarëve të Kosovës në institucionet përfaqësuese, Kosova nga një zonë e vetme (unike) zgjedhore, duhet të ndahet në disa zona zgjedhore. Kuvendi me qëllim që të mos derivoj demokraci parazitore, ku deputetët marrin fuqinë

politike jashtë rezultatit të zgjedhjeve, vendet e rezervuara për komunitetet jo-shumicë në Kosovë, ashtu siç parashihet me dispozita kushtetuese tanimë duhet të transformohen në vende të garantuara. Me qëllim të avancimit të komunikimit mes deputetëve dhe elektoratit dhe me qëllim të rritjes së nivelit të përfaqësimit si dhe pjesëmarrjes së publikut në jetën politike të vendit, Kuvendi i Kosovës duhet të hartoj një plan për hapjen e zyreve për deputetë në të gjitha regjionet prej nga vijnë deputetët.

Literatura

1. Prof. dr. Kadri Kryeziu, "E drejta administrative", Prizren, 2019
2. E. Stavileci & A. Sokoli & M. Batalli, "*E drejta administrative: administrate, kontrolli, përgjegjësia dhe kompjuterizimi i saj*", Prishtinë, 2010.
3. E. Stavileci & A. Sokoli & M. Batalli, "*E drejta administrative*", Prishtinë, 2010.
4. Ermir Dobjani, "*E drejta administrative I*", Tiranë, 2007
5. E. Stavileci & M. Batalli & S. Sadushi, "*E drejta administrative: organizimi dhe veprimtaria administrative*", Prishtinë, 2012
6. Esat Stavileci, "*Nocioni dhe parimet e administratës publike*", Prishtinë, 2005.
7. Esat Stavileci, "*Administrata në shoqërinë vetëqeverisëse*", Prishtinë, 1985
8. Esat Stavileci, "*Hyrje në shkencat administrative*", Prishtinë, 1997
9. Esat Stavileci, "*Nocione dhe parime të administratës publike*", Prishtinë, 2007.
10. Fejzulla Berisha, "*E drejtë administrative*", (pjesa materiale), Pejë, 2013.
11. Agur Sokoli, "Kontrolli i punës së administratës dhe përgjegjësia e saj politike", Prishtinë.
12. Sokol Sadushi, "E drejta administrative 2", Tiranë.
13. Sokol Sadushi, "Teoria e aktit administrativ", Tiranë.
14. Kushtetuta e Republikës së Kosovës.
15. Ligji nr. 05/L-31 për procedurën e përgjithshme administrative
16. Ligji nr. 03/L-202 për konfliktet administrative
17. http://www.qendrore.com/digitalrightskosovo/wp-content/uploads/2016/06/01.-Avokati-i-popullit-Raporti_Vjetor_2015_IAP_FINAL_351292.pdf
18. <http://www.legalpoliticalstudies.org/wp-content/uploads/2013/04/Policy-Report-02-2013-civil-service-ALB.pdf>
19. http://www.kipred.org/repository/docs/Albanian_Version_350593.pdf

20. https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2017/05/Kosowo_alb_010117.pdf
21. <https://md.rks-gov.net/desk/inc/media/78F94611-F38A-40F5-89A0-FCC8373C9F2E.pdf>
22. <https://www.gjyqesori-rks.org/>
23. https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Files/6/Rr_K_RK_29_04_2010_1_EDbu8aqXYd.pdf
24. http://www.qendrore.com/digitalrightskosovo/wpcontent/uploads/2016/06/01.-Avokati-i-popullit_Raporti_Vjetor_2015_IAP_FINAL_351292.pdf
25. Instituti demokratik i Kosovës -Fletënotimi për punën e Kuvendit të Republikës së Kosovës, Prishtinë 2011.
26. KIPRED-Instituti Kosovar për Kërkime dhe Zhvillime të Politikave, Mbikëqyrja e Financave Publike në Kosovë, Prishtinë 2009.
27. Kushtetutës së Republikës së Kosovës.
28. Rregullorja e punës së Kuvendit të Kosovës

Shtojca

Pyetësor për studime Master

* Required

Gjinia: *

Vajzë / Grua

Djalë / Burrë

Mosha: *

18-24 vjeç

24-40 vjeç

40-65 vjeç

Niveli më i lartë i edukimit që keni përfunduar: *

I mesëm

Niveli Bachelor

Niveli Master

Doktoraturë

Sa jeni të kënaqur me shërbimet e ofruara nga Administrata Shtetërore në Kosovë? *

Shumë të kënaqur

Relativisht të kënaqur

Aspak të kënaqur

A janë shkelur ndonjëherë të drejtat e juaja kushtetuese nga ndonjë vendimi i autoriteve publike? *

Po

Jo

A keni paraqitur ndonjëherë ankesë ose padi ndaj vendimeve të autoriteteve publike? *

Po

Jo

Cili autoritet publik mendoni që është shkelësi më i madh i të drejtave të njeriut? *

Parlamenti

Ekzekutivi (Qeveria)

Gjykatat

Avokati i popullit

Sa jeni të kënaqur me punën e Parlamentit? *

Shumë të kënaqur

Relativisht të kënaqur

Aspak të kënaqur

Sa jeni të kënaqur me punën e Ekzekutivit? *

Shumë të kënaqur

Relativisht të kënaqur

Aspakt të kënaqur

Sa jeni të kënaqur me punën e Gjykatave? *

Shumë të kënaqur

Relativisht të kënaqur

Aspak të kënaqur

Sa jeni të kënaqur me punën e Avokatit të Popullit? *

Shumë të kënaqur

Relativisht të kënaqur

Aspakt të kënaqur

Cilit institucion i besoni më së shumti? *

Parlamenti

Ekzekutivi

Gjykatave

Avokati i Popullit

A jeni të informuar për punën dhe përgjegjësitë kushtetuese të institucioneve shtetërore? *

Shumë të informuar

Relativisht të informuar

Aspak të informuar